

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาแรงงานผู้ต้องขังเพื่อภาคอุตสาหกรรม
กรณีศึกษา นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์เปรียบเทียบ
รูปแบบการดำเนินงานในต่างประเทศ

จัดทำโดย นายกลยุทธ พานาสันต์
รหัส 15041

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 15 ปี 2567
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาแรงงานผู้ต้องขังเพื่อภาคอุตสาหกรรม กรณีศึกษา
นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์เปรียบเทียบรูปแบบ
การดำเนินงานในต่างประเทศ

จัดทำโดย นายกลยุทธ์ พานาสันต์
รหัส 15041

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 15 ปี 2567
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต กิตติพงษ์ ณ ระนอง)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต สุพัตรา ศรีไมตรีพิทักษ์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(ศาสตราจารย์ ดร. พลภัทร บุราคม)

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

กรมราชทัณฑ์ประเทศไทย มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์มาตั้งแต่ปี 2564 โดยมีแนวคิดสำคัญในการนำนักโทษเด็ดขาดที่มีศักยภาพมาพัฒนาเข้าสู่การทำงานในภาคอุตสาหกรรมของประเทศ โดยมีการดำเนินงานออกเป็น 3 รูปแบบ คือ (1) การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในอาณาเขตของเรือนจำและให้ผู้ประกอบการเข้ามาลงทุนในโครงสร้างจัดตั้งเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานผู้ต้องขัง (2) การประสานความร่วมมือกับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและกรมคุมประพฤติในการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษได้เข้าสู่สถานประกอบการภาคอุตสาหกรรม และ (3) การหาที่ดินเพื่อจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์เป็นของตนเอง แต่การดำเนินงานที่ผ่านมายังประสบปัญหามากมายและส่งผลให้การดำเนินงานหยุดชะงักในบางช่วงเวลาดังนั้น กรมราชทัณฑ์จะต้องทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าเกิดปัญหาในด้านใด และจะต้องดำเนินการแก้ไขอย่างไรเพื่อให้การดำเนินงานนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์มีความยั่งยืน โดยนำเอารูปแบบการฝึกวิชาชีพและการทำงานของผู้ต้องขังทั้งในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสิงคโปร์ มาทำการศึกษาเพื่อเสนอแนะการดำเนินงานนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งแต่ละประเทศมีความมุ่งหวังเดียวกันคือ การพัฒนาผู้ต้องขังในเข้าสู่ระบบการทำงาน พัฒนาทักษะและความเชี่ยวชาญเพื่อให้เกิดการผลิตทางอุตสาหกรรมของประเทศ แต่ยังมีรายละเอียดการดำเนินงาน รูปแบบการบริหารจัดการ การบริหารรายได้ให้แก่ผู้ต้องขัง และแนวคิดในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ท้ายที่สุด สามารถสรุปได้ว่า การดำเนินงานรูปแบบนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ควรนำแนวคิดรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานสนับสนุนย่อยมาใช้ในการบริหารจัดการนิคมอุตสาหกรรม และจะต้องดำเนินการภายในเรือนจำเพื่อลดความเสี่ยงและการใช้ทรัพยากรที่ไม่จำเป็น มีการเลือกพื้นที่ที่มีภูมิประเทศเหมาะสม อยู่ในพื้นที่การขนส่งที่สะดวก และมีกฎหมายรองรับการทำงานของผู้ต้องขัง จึงจะทำให้ประเทศไทยสามารถดำเนินภารกิจนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ให้เป็นหน่วยผลิตที่สำคัญของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำเอกสารทางวิชาการฉบับนี้ เกิดจากแนวความคิดการพัฒนางานราชทัณฑ์ให้มีบทบาทช่วยเหลือสังคม การใช้แรงงานผู้ต้องขังซึ่งหลายคนได้รับโทษจำคุกแต่ยังมีศักยภาพมากเพียงพอในการสร้างผลิตผลให้แก่ประเทศ ดังนั้น การพัฒนาแรงงานผู้ต้องขังเพื่อภาคอุตสาหกรรม วิชาชีพศึกษา นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์เปรียบเทียบกับรูปแบบการดำเนินงานในต่างประเทศ จึงเป็นแนวคิดที่ประเทศไทยดำเนินการในบางส่วนแล้ว ขอขอบคุณนายสมศักดิ์ เทพสุทิน อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้น ที่ได้ริเริ่มนโยบายนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ขึ้น ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาประจำตัวข้าพเจ้า ได้แก่ เอกอัครราชทูต กิตติพงษ์ ณ ระนอง เอกอัครราชทูต สุพัตรา ศรีไมตรีพิทักษ์ และศาสตราจารย์ ดร. พลภัทร บุราคม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการพัฒนาแนวความคิดนี้ให้สามารถนำไปใช้เป็นโมเดลการดำเนินงานนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้จริงหากมีนโยบายสนับสนุน มีกฎหมายรองรับ และมีทรัพยากรเพียงพอ

ตลอดการอบรมในหลักสูตรนักรับราชการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ ผู้ศึกษาได้รับการดูแลที่ดีจากเจ้าหน้าที่ประจำโครงการทุกท่านที่ได้กรุณาอำนวยความสะดวกและประสานการอบรมเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลา 2 เดือนของการอบรม ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารจัดการหลักสูตรนี้ จะช่วยผลิตและพัฒนาข้าราชการระดับสูงให้สามารถวางแผน วิเคราะห์สถานการณ์ และกำหนดนโยบายที่สามารถดำเนินการได้จริง เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป อีกประการหนึ่งที่ขาดไม่ได้ คือเพื่อนข้าราชการร่วมการอบรมที่น่ารักทุกคน แม้ว่าจะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขา แต่ทุกคนต่างใช้แนวคิดในการทำงานของตนเองมาบูรณาการ ส่งเสริม และสนับสนุนการทำงานระหว่างกันได้เป็นอย่างดี สิ่งสำคัญนี้ทำให้เกิดการบูรณาการและสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ของประเทศในระดับมหภาคได้

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตลอดการอบรม ได้แก่ คู่มือการเขียนรายงานการศึกษาเชิงวิชาการส่วนบุคคลของสถาบันเทวะวงศ์วโรปการ ห้องสมุดออนไลน์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ และการค้นคว้ารูปแบบออนไลน์ ที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับการประสิทธิ์ประสาทวิชา มีทัศนคติต่อการพัฒนาประเทศในสายงานของตนเอง ขอแสดงความเคารพทุกท่านที่กล่าวนามด้วยจิตคารวะ

กลยุทธ พานาสันต์

กันยายน 2567

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลัง และความสำคัญของหัวข้อที่จะศึกษา	1
1.2 การวิเคราะห์ความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน	4
บทที่ 2 การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและผลการศึกษา	6
2.1 การกำหนดประเด็นศึกษา	6
2.2 การวิเคราะห์ประเด็นปัญหา	8
2.3 สรุปผลการศึกษา	26
บทที่ 3 ข้อเสนอ	29
3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย	29
3.2 ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ	30
บรรณานุกรม	34
ประวัติผู้เขียน	36

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	สถิติจำนวนผู้ได้รับการพักการลงโทษและผู้กระทำผิดเงื่อนไขการพักการลงโทษ	6
ตารางที่ 2	ลักษณะการทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำในประเทศต่างๆ	24

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง และความสำคัญของหัวข้อที่จะศึกษา

ข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2567 กรมราชทัณฑ์มีจำนวนผู้ต้องขังทุกประเภทที่อยู่ในการควบคุม จำนวน 294,867 คนทั่วประเทศ และคุมขังอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน 143 แห่ง ซึ่งมีความจุอยู่ราว 150,000 คนเท่านั้น ปริมาณผู้ต้องขังที่เกินความจุนี้ก่อให้เกิดสภาวะความแออัดในเรือนจำ นำไปสู่ปัญหาด้านสุขอนามัย สภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่ย่ำแย่ และทรัพยากรที่ไม่เพียงพอ ทั้งทรัพยากรในด้านการพัฒนาพฤตินิสัยและการจัดสวัสดิการ ซึ่งนำไปสู่ผลทางลบในการบริหารจัดการด้านการควบคุม การพัฒนาพฤตินิสัย และการบริหารโทษของกรมราชทัณฑ์ กล่าวคือ ผู้ต้องขังไม่ได้รับการจัดสรรที่อยู่หรือที่นอนที่เพียงพอ เกิดการทะเลาะวิวาท ขาดสถานที่ในการจัดกิจกรรมและอบรมบ่มนิสัย ไปจนถึงการบริหารโทษที่ทำได้ อย่างล่าช้า ซึ่งผลกระทบเหล่านี้ สะท้อนจากปัญหาการใช้โทษทางอาญาของประเทศไทย ในลักษณะของโทษอาญาเพื่อ เป็นปัญหาทั้งในด้านกระบวนการยุติธรรมและปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนด้วย

เมื่อเกิดปัญหาความแออัดหรือปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำแล้ว สิ่งที่กรมราชทัณฑ์ต้องดำเนินการต่อมาคือการลดจำนวนประชากรผู้ต้องขังเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างจำนวนประชากรผู้ต้องขังและความจุของสถานที่คุมขัง ทำให้เกิดการบริหารโทษเพื่อนำผู้ต้องขังพ้นโทษหรือออกไปคุมประพฤตินอกเรือนจำเร็วกว่ากำหนดโทษ โดยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2562 - พ.ศ.2566 มีสถิติการปล่อยตัวผู้ต้องขังทั่วประเทศ จำนวน 1,073,305 คน หรือเฉลี่ยปีละ 214,661 คน เมื่อมีการบริหารโทษโดยการปล่อยตัวผู้ต้องขังออกจากเรือนจำอย่างรวดเร็ว ทั้งช่องทางของการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการได้รับการพระราชทานอภัยโทษ อาจทำให้เกิดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากได้รับการพัฒนาพฤตินิสัยที่ไม่เพียงพอ เป็นปัญหาต่อกรมราชทัณฑ์ที่ต้องแก้ไขเป็นวัฏจักรอย่างต่อเนื่อง

การปล่อยตัวผู้ต้องขังออกจากเรือนจำด้วยช่องทางบริหารโทษต่างๆ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสำคัญคือการพัฒนาพฤตินิสัย เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดซ้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพและการทำงาน การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการจัดหางาน เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำเพื่อความปลอดภัยของสังคมอย่างยั่งยืน จากการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า กลุ่มผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมและทำงานใน

เรือนจำ หรือมีการทำงานให้กับผู้ประกอบการตั้งแต่ที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ มีโอกาสที่จะได้งานทำหรือมีการจ้างงานในช่วงการพักการลงโทษหรือภายหลังพ้นโทษ และมีสัดส่วนในการกระทำผิดซ้ำจนต้องเข้ามารับโทษภายในเรือนจำน้อยกว่าผู้ต้องขังที่ไม่เคยผ่านการดำเนินงานฝึกวิชาชีพหรือผ่านการทำงานภายในเรือนจำ (Saylor & G Gaes, 1992)

นอกเหนือจากประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว ประเทศต่างๆทั่วโลกได้มีการนำเอาการฝึกวิชาชีพและการทำงานในเรือนจำเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาพฤตินิสัย นอกเหนือจากการให้การศึกษา และโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูในระดับปัจเจก เช่น ในประเทศสิงคโปร์ มีกระบวนการให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสในการดำเนินงานฝึกวิชาชีพภายในเรือนจำระหว่างที่ต้องโทษ โดยมีองค์กร Yellow Ribbon Singapore beyond Second Chances เข้ามาช่วยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาทักษะทางด้านแรงงานและบ่มเพาะความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพให้กับผู้พ้นโทษ ให้สอดคล้องกับความต้องการแรงงานของประเทศ ด้วยความร่วมมือกับบริษัทเอกชนมากกว่า 30 แห่งที่สนับสนุนการจ้างงานผู้ต้องขัง ทำให้ผู้ต้องขังเกิดการพัฒนาตนเอง และมีการจ้างงานต่อเนื่องภายหลังพ้นโทษ หรือในประเทศญี่ปุ่น กระบวนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเพื่อการทำงาน มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในเรือนจำเพื่อให้ผู้ต้องขังมีโอกาสดำเนินงานและพัฒนาทักษะ และสร้างคุณค่าให้กับผู้ต้องขังแม้ว่าจะเป็นผู้ที่ถูกลงโทษตามกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมก็ตาม

การพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังด้วยการฝึกวิชาชีพและการทำงานภายในเรือนจำ มีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดอาชญาวิทยาสมัยใหม่ ความเปลี่ยนแปลงของสภาพทางสังคม และแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความก้าวหน้า จากยุคโบราณที่ใช้แรงงานผู้ต้องขังเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษผู้กระทำผิดเชิงแก้แค้นทดแทน มาสู่แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและคำนึงถึงมนุษยธรรมมากขึ้น ก่อให้เกิดระบบการฝึกอบรมทางด้านอาชีพ ระบบการให้ค่าตอบแทนหรือรางวัลปันผล และการส่งต่อผู้พ้นโทษเข้าสู่ตลาดแรงงานผ่านกลไกการส่งต่อผู้พ้นโทษ

ตลาดแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ถือเป็นตลาดแรงงานที่มีขนาดใหญ่และมีศักยภาพในการรองรับผู้พ้นโทษหรือผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวคุมประพฤติ อันเนื่องมาจากลักษณะงาน และลักษณะประชากรของผู้ต้องขังที่ส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน ในปี 2564 นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้นได้เล็งเห็นว่า ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์เป็นสัดส่วนประชากร 377 คนต่อประชากร 100,000 คนของประเทศ หรือมีจำนวนสัดส่วนผู้ต้องราชทัณฑ์สูงเป็นลำดับที่ 15 ของโลก (Statista Research Department, El Salvador, July 2024) ด้วยปัจจัยด้านโครงสร้างทางสังคมที่เกิดจากสภาพครอบครัวที่แตกแยก พ่อและแม่กลายเป็นแรงงานในเมืองหลวงและต้องฝากลูกให้กับคนอื่นเลี้ยงดูในต่างจังหวัด ทำให้เด็กเติบโตมาบนพื้นฐานการขาดความอบอุ่น คบเพื่อนที่ไม่ดี การออกจากระบบการศึกษาก่อนวัย และสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาว่างงาน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่ขาดการศึกษาและไม่ได้รับการสนับสนุนหรือมีพื้นฐานการ

ดำรงชีวิตที่ดียิ่งหางานได้ยากกว่าคนทั่วไป ด้วยเหตุปัจจัยข้างต้นนี้ ทำให้ผู้กระทำความผิดกลายเป็นผู้ต้องราชทัณฑ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสวนทางกับงบประมาณที่กรมราชทัณฑ์ได้รับในการดูแลผู้ต้องขังในแต่ละปี ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการบริหารโทษและการพัฒนาพฤตินิสัยลดลง ซึ่งส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้ต้องราชทัณฑ์ขาดความพร้อมและการสนับสนุนผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติในการออกไปดำเนินชีวิตภายนอกเรือนจำ ด้วยเหตุนี้ กระทรวงยุติธรรม โดยกรมราชทัณฑ์จึงมีแนวคิดการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมของผู้ต้องราชทัณฑ์ร่วมมือกับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ในการจัดตั้ง “นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์” ขึ้น โดยข้อเสนอแนวคิดการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ อาจดำเนินการได้ 3 รูปแบบ ได้แก่

(1) นิคมอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำ บนพื้นที่ราชพัสดุอื่น โดยกระทรวงยุติธรรมร่วมกับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หาพื้นที่ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเช่าที่ราชพัสดุ มาพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน เปิดพื้นที่ให้สถานประกอบการเช่าใช้ประกอบการหรือเปิดเชิญชวนเอกชนที่สนใจ อาจมีสิทธิประโยชน์เพื่อจูงใจนักลงทุนเข้ามาลงทุน และจัดพื้นที่บริเวณที่พักอาศัยรองรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติ การดำเนินงานในรูปแบบนี้ กรมราชทัณฑ์ใช้การบริหารโทษด้วยการจัดทำโครงการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษ เพื่อให้ผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กรมราชทัณฑ์กำหนด สามารถเข้าสู่กระบวนการพักการลงโทษ กลายเป็นผู้ถูกคุมประพฤติและเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมได้ กระบวนการนี้ นอกจากจะเป็นการสนับสนุนการจ้างงานในกลุ่มผู้ต้องราชทัณฑ์แล้ว กระบวนการยังมีส่วนช่วยให้การบริหารความจุผู้ต้องขังของเรือนจำที่สามารถลดความหนาแน่นของประชากรผู้ต้องขังในเรือนจำได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งช่วยลดภาระทางงบประมาณในการดูแลผู้ต้องขังภายในเรือนจำ และยังส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีงานทำเลี้ยงดูตนเองได้ ลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ขาดรายได้หรือขาดการสนับสนุนให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ด้วยตนเอง

(2) นิคมภายในพื้นที่เรือนจำ บนพื้นที่ราชพัสดุของกรมราชทัณฑ์ โดยกระทรวงยุติธรรมจะเป็นผู้เช่าที่ราชพัสดุจากกรมราชทัณฑ์ในราคาถูกแล้วเชิญชวนเอกชนมาร่วมทุน รัฐเป็นผู้ลงทุนก่อสร้างอาคารและพื้นที่อาศัยผู้กระทำความผิด เอกชนลงทุนเครื่องจักร วิธีการผลิตและแหล่งรับซื้อผลิตภัณฑ์ อาจมีการร่วมลงทุนรูปแบบอื่นๆ เช่น การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมเกษตรหรือนิคมอุตสาหกรรมเชิงท่องเที่ยวและสุขภาพ

(3) นิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่เอกชน โดยเชิญชวนผู้ประกอบการที่เป็นนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมเป็นผู้จัดหาที่ดินของเอกชนและพัฒนาเป็นนิคม โดยมีสิทธิประโยชน์จูงใจพิเศษในกรณีที่เป็นนิคมอุตสาหกรรมเพื่อรองรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสดังกล่าว

ดังนั้น การศึกษาส่วนบุคคลนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการมุ่งแสวงหาแนวทางการดำเนินงาน ภายใต้นิคมอุตสาหกรรมราชภัฏของประเทศไทย เปรียบเทียบกับการดำเนินงานในรูปแบบที่ คล้ายคลึงกันจากหลายประเทศ เพื่อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานของประเทศไทย ตลอดจนมีบท วิเคราะห์ถึงการกำหนดองค์ประกอบในการดำเนินงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ในการแก้ไขปัญหาความแออัด ในเรือนจำโดยการปล่อยตัวผู้กระทำผิดเพื่อทำงาน และการพัฒนาพฤตินิสัยด้วยการฝึกวิชาชีพและ การทำงานเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำอย่างยั่งยืน ผ่านแนวคิดนิคมอุตสาหกรรมราชภัฏ

1.2 การวิเคราะห์ความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน

1.2.1 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2561-2580 และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2566-2580)

- ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง การพัฒนาผู้ต้องขังในภาคอุตสาหกรรมของ ประเทศ หรือการดำเนินงานของนิคมอุตสาหกรรมราชภัฏ จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัย จากการสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้พ้นโทษได้มีงานทำโดยไม่คิดไปกระทำความผิดหรือสร้างความเดือดร้อน ละเมิดต่อกฎหมายและบุคคลอื่น

- ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยกรม ราชทัณฑ์มีเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาพฤตินิสัย สร้างคนดี มีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ให้ มีความพร้อมในการกลับไปดำเนินชีวิตในสังคมได้เหมือนกับคนทั่วไป

- ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม โดยกรม ราชทัณฑ์มีเป้าหมายสำคัญในการสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชน เพื่อให้เกิดการยอมรับในตัวผู้ก้าว พลาด และให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนการสร้างโอกาสในการทำงานหรือการ ปฏิบัติตนภายหลังพ้นโทษไม่ต่างไปจากประชาชนโดยทั่วไป อันเป็นการสร้างความเสมอภาคและ ความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคม

1.2.2 ยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม 20 ปี พ.ศ. 2560-2579

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความปลอดภัยและความสงบสุขในสังคม แผนงานด้านการ ควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ในการอบรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด สร้างงาน สร้าง รายได้ให้กับผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นการสร้างเกราะป้องกันในการกลับไปกระทำผิดซ้ำ

1.2.3 แผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2565-2570

- แผนปฏิบัติราชการ เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นมาตรฐาน การฝึกวิชาชีพ และการทำงานในเรือนจำของผู้ต้องขัง เพื่อพัฒนาพฤตินิสัยและสร้างรายได้ระหว่างต้องโทษให้กับ ผู้ต้องขัง เป็นส่วนหนึ่งของการอำนวยความสะดวกโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พร้อมทั้งการ ส่งเสริมการบริหารโทษเป็นการใช้มาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา เช่น การปรับปรุงกระบวนการด้าน

ทัศนปฏิบัติ เป็นต้น แนวคิดนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์เป็นแนวคิดหนึ่งที่ตอบโจทย์การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยใช้กระบวนการทางด้านทัศนปฏิบัติในการบริหารโทษ เพื่อลดวันต้องโทษจำคุกหรือพักการลงโทษให้กับผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี ได้ออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอก เป็นการให้โอกาสกับผู้ที่กำลังพลาด และให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดด้วย

- แผนปฏิบัติราชการ เรื่อง การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการพัฒนาระบบการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังทั้งทางด้านทัศนคติและพฤติกรรม ผ่านกิจกรรม/หลักสูตร/โปรแกรมที่จัดขึ้น ตลอดจนการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้ต้องขังให้สามารถออกไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์เป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติราชการ เรื่อง การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเชื่อมต่อการฝึกวิชาชีพภายในเรือนจำสู่การทำงานจริงและการประกอบอาชีพภายนอกเรือนจำ

นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คือ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง สร้างความปลอดภัยให้แก่สังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เพื่อการพัฒนาแก้ไขฟื้นฟูสร้างคนดีมีคุณภาพ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมให้ผู้พ้นโทษไม่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป โดยในระดับกระทรวง สอดคล้อง ยุทธศาสตร์ที่ 2 ในการสร้างความปลอดภัยและความสงบสุขในสังคมเป็นการแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ยังมีแผนปฏิบัติการต่อเนื่อง ในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นมาตรฐาน สร้างการยอมรับส่งเสริมให้มีอาชีพภายหลังพ้นโทษ รวมทั้ง เรื่องการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ ในการพัฒนาทักษะสร้างอาชีพภายหลังพ้นโทษให้กลับไปใช้ชีวิตในสังคม คืนคนดีมีคุณภาพสู่สังคม

บทที่ 2

การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและผลการศึกษา

2.1 การกำหนดประเด็นศึกษา

2.1.1 ที่มาและสาเหตุของประเด็นศึกษา

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่บังคับโทษทางอาญาตามคำพิพากษาของศาล กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยรับที่ต้องเผชิญความท้าทายเนื่องจากเป็นกระบวนการยุติธรรมปลายน้ำ และไม่อาจที่จะปฏิเสธการรับตัวผู้ต้องคำพิพากษาให้ได้รับโทษจำคุก ปัญหาคนล้นคุก การแก้ไขปัญหาคิดซ้ำ และการคืนคนดีสู่สังคม ทำให้กรมราชทัณฑ์ต้องมีการแสวงหาช่องทาง ในการจัดการกับผลกระทบอันเนื่องมาจากปัญหาของ เศรษฐกิจ สังคม และกระบวนการยุติธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กรมราชทัณฑ์จึงได้มีการนำเอา เครื่องมือการบริหารโทษหรือกระบวนการด้านทัณฑปฏิบัติ ได้แก่ การพักการลงโทษ การลดวัน ต้องโทษจำคุกมาใช้ ซึ่งนอกเหนือจากจะช่วยให้กรมราชทัณฑ์ได้แก้ไขปัญหาเรื่องความแออัดแล้ว ยังเป็นแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังประพฤติตัวเรียบร้อยในเรือนจำ ไม่ก่อความวุ่นวาย และพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้รับประโยชน์ทางทัณฑปฏิบัติ

ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2564 กรมราชทัณฑ์ประสบปัญหาคนล้นคุกและเรือนจำในประเทศไทยมีความแออัดสูง สภาพความแออัดในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 เป็นชนวนปัญหาที่ทำให้กรมราชทัณฑ์ต้องหามาตรการทางทัณฑปฏิบัติในการระบายความแออัดของ เรือนจำ การพักการลงโทษเป็นทางเลือกหนึ่งที่กรมราชทัณฑ์นำมาใช้เพื่อให้โอกาสนักโทษเด็ดขาดที่ กระทำผิดครั้งแรก ต้องโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของโทษตามคำพิพากษา ในการได้รับ โอกาสให้ออกไปใช้ชีวิตในสังคมในฐานะผู้ถูกคุมความประพฤติ โดยมีสถิติการพักการลงโทษกรณีปกติ และกรณีพิเศษในปี พ.ศ. 2563-2564 ดังนี้

ตารางที่ 1 สถิติจำนวนผู้ได้รับการพักการลงโทษและผู้กระทำผิดเงื่อนไขการพักการลงโทษ

ปีงบประมาณ	พักโทษกรณีปกติ	พักโทษกรณีพิเศษ	รวมทั้ง 2 กรณี
2563	9,713	5,208	14,921
2564	6,703	39,067	45,770

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า กรมราชทัณฑ์มีการดำเนินการในเรื่องการพักการลงโทษผู้ต้องขัง เพื่อระบายความแออัดในเรือนจำและส่งเสริมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวพ้นโทษให้ผู้ต้องขังได้ทดลองออกไปใช้ชีวิตในสังคมปกติในฐานะผู้ถูกคุมความประพฤติ การพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษใน ปี พ.ศ. 2564 มีจำนวนผู้ผ่านการพิจารณาให้ได้รับการพักการลงโทษสูงถึง 39,067 คน สืบเนื่องมาจากนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (นายสมศักดิ์ เทพสุทิน) ในการลดความแออัดของเรือนจำ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเรือนจำจะมีความแออัดเพียงใด หรือกรมราชทัณฑ์จะต้องการปล่อยตัวผู้ต้องขังไปสู่สถานะของผู้ถูกคุมความประพฤติมากเพียงใดก็ตาม เงื่อนไขสำคัญของการได้รับประโยชน์ เช่น การพักการลงโทษหรือการลดวันต้องโทษจำคุก ผู้ต้องขังจะต้องผ่านกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งประกอบไปด้วย การศึกษา การฝึกวิชาชีพ การทำงาน การอบรมตามหลักสูตรหรือโปรแกรมที่กำหนด กิจกรรมทางศาสนาและการพัฒนาจิตใจ รวมถึงการฝึกฝนระเบียบวินัยให้เป็นผู้ที่ประพฤติเรียบร้อย มีวินัย ไม่สร้างความเดือดร้อน รวมถึงได้แก้ไขปรับปรุงทัศนคติและพฤติกรรมให้เป็นพลเมืองดีของสังคม

โครงการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษ โครงการ “สร้างงาน สร้างอาชีพ ฝึกทักษะการทำงานในภาคอุตสาหกรรม” เป็นแนวคิดในการให้โอกาสผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยทำงานในการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง เปลี่ยนภาระให้เป็นพลัง และเป็นการลดความแออัดในเรือนจำ ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และสร้างงานสร้างอาชีพให้กับผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวพักการลงโทษสามารถมีงานทำเป็นหลักแหล่งและไม่หวนกระทำผิดซ้ำ โดยมีการนำร่องโครงการฯ ในจังหวัดสมุทรปราการ หรือ “สมุทรปราการโมเดล” โดยสถานประกอบการเป็นผู้จัดหาที่พัก และรับเป็นผู้อุปการะดูแลตลอดการทำงาน มีค่าจ้างและสวัสดิการตามกฎหมายแรงงาน เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมและผู้ประกอบการในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

สมุทรปราการโมเดล เป็นเสมือนตัวแบบไปสู่นโยบายการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นแนวคิดในการยกระดับการส่งต่อการทำงานทำและสร้างผลผลิตให้กับภาคอุตสาหกรรมในประเทศ ซึ่งนโยบายนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ได้รับความสนใจและก่อให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ต่อไปว่า นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ในประเทศไทยควรมีลักษณะอย่างไร เหมาะกับผู้กระทำผิดในกลุ่มใดสามารถลดความแออัดในเรือนจำ และนำไปสู่การป้องกันการกระทำผิดซ้ำและส่งต่อผู้พ้นโทษอย่างยั่งยืนได้หรือไม่ โดยการศึกษาจากรูปแบบการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกันในต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป

2.1.2 ขอบเขตประเด็นศึกษา

- 1) วิวัฒนาการและรูปแบบการฝึกวิชาชีพและการทำงานของผู้ต้องขังในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยและแนวคิดนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ในประเทศไทย
- 2) รูปแบบการพัฒนาแรงงานผู้ต้องขังและการทำงานในภาคอุตสาหกรรมในต่างประเทศ

2.1.3 วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาของงานวิชาการนี้ จะมุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ หรือการดำเนินงานที่มุ่งหมายให้เกิดการทำงานในภาคอุตสาหกรรมของผู้ต้องขังในต่างประเทศ ข้อมูลสถิติแรงงาน รูปแบบอุตสาหกรรมที่สามารถใช้แรงงานผู้ต้องขัง แนวทางการพัฒนาระบบอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรม และองค์ประกอบของการเป็นนิคมอุตสาหกรรม เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้เข้ารับการอบรมจะทำการเปรียบเทียบการดำเนินงานนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ของแต่ละประเทศว่ามีลักษณะการดำเนินการที่เป็นแบบอย่างหรือไม่สามารถเป็นแบบอย่างได้ รวมถึงวิเคราะห์ว่า นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ควรดำเนินการไปในทิศทางใดเพื่อให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

2.1.4 แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล

ผู้เข้ารับการอบรมจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การศึกษาเกี่ยวกับประเทศที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้ต้องขังในภาคอุตสาหกรรม ทั้งนี้ เพื่อให้ได้แนวทางในการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำเสนอแนวทางการแก้ไขอุปสรรคและพัฒนาารูปแบบการทำงานให้สอดคล้องกับแนวคิดการนำผู้ต้องขังออกทำงานในสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรมต่อไป

2.2 การวิเคราะห์ประเด็นปัญหา

2.2.1 วิวัฒนาการและรูปแบบการฝึกวิชาชีพและการทำงานของผู้ต้องขังในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยและแนวคิดนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ในประเทศไทย

2.2.1.1 การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังและการทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำ

การฝึกวิชาชีพในเรือนจำเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจการพัฒนาพฤตินิสัย ซึ่งเป็นภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ นอกเหนือภารกิจควบคุมผู้ต้องขัง การฝึกวิชาชีพในเรือนจำเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซึ่งเข้ามาแทนที่การลงโทษผู้กระทำผิดแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน แนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมองว่า บุคคลกระทำความผิดมีสาเหตุมาจากปัจจัยหรือความบกพร่องต่าง ๆ การแก้ไขความบกพร่องเหล่านี้จะช่วยแก้ไขปัญหาและป้องกันการกระทำผิด

อย่างยั่งยืน การฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังจึงเป็นการแก้ไขความบกพร่องของทักษะในการประกอบอาชีพ ป้องกันสาเหตุที่นำไปสู่การก่ออาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฯลฯ

ในอดีตการทำงานในเรือนจำนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อทางราชการและเจ้าขุนมูลนาย โดยผู้ต้องขังไม่ได้รับเงินรางวัลปันผลหรือค่าตอบแทน ต่อมามีการปฏิรูประงงานผู้ต้องขังให้ผู้ต้องขังมีความรู้ในการทำมาหากินและได้รับค่าตอบแทนระหว่างต้องโทษด้วย (สวัสดี จิรัฎฐิติกาล, 2558) การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาแนวทางที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้ต้องขังให้มีทักษะในการทำงานทั้งในเรือนจำและหลังพ้นโทษ ทั้งยังทำให้ผู้ต้องขังมีรายได้ระหว่างต้องโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเงินผลพลอยได้จากการดำเนินงานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง พ.ศ. 2563 และข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลพลอยได้จากการดำเนินงานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเป็นรางวัล พ.ศ. 2563

2.2.1.2 รูปแบบการฝึกวิชาชีพของเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ก. การฝึกวิชาชีพในเรือนจำ

- การฝึกวิชาชีพระยะสั้น (ต่ำกว่า 30 ชั่วโมง) เป็นการฝึกวิชาชีพอิสระให้กับผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขัง สามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ภายหลังพ้นโทษ เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างประปา ทำอาหาร ขนมและเบเกอรี่ ฯลฯ

- การฝึกวิชาชีพขั้นพื้นฐานตามความพร้อมของเรือนจำ/ทัณฑสถานในระบบโรงงานเป็นการฝึกวิชาชีพระยะยาว (30 ชั่วโมงขึ้นไป) เช่น ช่างไม้ ช่างเครื่องเรือนไม้ ช่างสี ช่างปูน ช่างจักสาน ช่างประดิษฐ์ ช่างก่อสร้าง ช่างเชื่อม ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม ฯลฯ

ข. การฝึกวิชาชีพภายนอกเรือนจำ โดยใช้พื้นที่ภายนอกของเรือนจำ/ทัณฑสถานดำเนินการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานลักษณะการให้บริการ เช่น การนวดแผนไทย ร้านเสริมสวย คาร์แคร์ ครี้อาหาร การจำหน่ายกาแฟเครื่องดื่ม และเบเกอรี่ ฯลฯ

ค. การฝึกอบรมและทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานให้แก่ผู้ต้องขังของเรือนจำ/ทัณฑสถาน กรมราชทัณฑ์ได้จัดการฝึกอบรมวิชาชีพในหลากหลายรูปแบบ รวมถึงอาชีพในระบบโรงงาน ซึ่งถือว่าเป็นการฝึกอาชีพตามหลักสูตรมาตรฐาน ทำให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะความชำนาญในวิชาชีพนั้น ๆ สามารถยกระดับฝีมือให้สูงขึ้นเทียบเท่ามาตรฐานภายนอก สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ประกอบการที่จะมาสนับสนุนและว่าจ้างแรงงานผู้ต้องขังปัจจุบันได้ประสานความร่วมมือกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงานในการฝึกอาชีพหลักสูตรฝึกเตรียมเข้าทำงานและฝึกยกระดับฝีมือแรงงาน รวมทั้งการดำเนินการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานให้กับผู้ต้องขัง

ง. แรงงานรับจ้างในเรือนจำ เป็นการต่อยอดการฝึกวิชาชีพในเรือนจำหรือการต่อยอดทักษะของผู้ต้องขังที่มีติดตัวมาก่อนเข้าเรือนจำ โดยเรือนจำจะประกาศเชิญชวนผู้ว่าจ้างหรือสถานประกอบการให้เข้ามาทำสัญญาจ้างงานกับเรือนจำ โดยเรือนจำจะคัดเลือกงานที่เหมาะสม

รวมทั้งหาสถานที่ทำงานที่เหมาะสมในเรือนจำ ซึ่งโดยมากเป็นโรงงานฝึกวิชาชีพในเรือนจำ ผู้ต้องขังจะได้รับเงินรางวัลปันผลจากการทำงานรับจ้างในเรือนจำตามที่คณะกรรมการกำหนดอัตราค่าจ้างงาน ผู้ต้องขังของเรือนจำเป็นผู้พิจารณาอัตราค่าจ้าง

จ. การส่งเสริมทักษะการทำงานผู้ต้องขังในสถานประกอบการนอกเรือนจำ กรมราชทัณฑ์ ได้สนับสนุนการทำงานของผู้ต้องขังในสถานประกอบการนอกเรือนจำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และจำลองการใช้ชีวิตภายนอกเรือนจำก่อนได้รับการปล่อยตัว โดยเป็นการดำเนินการในลักษณะโครงการโดยเรือนจำจะคัดเลือกสถานประกอบการที่เหมาะสมและจัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างเรือนจำกับผู้ว่าจ้างหรือสถานประกอบการ เรือนจำจะคัดเลือกผู้ต้องขังตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายนักโทษเด็ดขาดออกทำงาน ฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการนอกเรือนจำ พ.ศ. 2565 สถานประกอบการจะจ่ายค่าตอบแทนการทำงานให้กับเรือนจำและเรือนจำจะจ่ายเงินรางวัลปันผลให้กับผู้ต้องขังต่อไป

ข. โครงการเรือนจำอุตสาหกรรม ภายใต้แนวคิด “1 เขต 1 เรือนจำอุตสาหกรรม”

นอกเหนือจากการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในเรือนจำ การทำงานแรงงานรับจ้างในเรือนจำ และการส่งผู้ต้องขังออกไปทำงานในสถานประกอบการนอกเรือนจำแล้ว กรมราชทัณฑ์ ยังได้จัดทำโครงการเรือนจำอุตสาหกรรม ภายใต้แนวคิด “1 เขต 1 เรือนจำอุตสาหกรรม” ขึ้น ในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นนโยบายของ นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ในขณะนั้น โดยนโยบายดังกล่าว ถือเป็นนโยบายสำคัญที่มุ่งเน้นการทำงานของผู้ต้องขังที่เป็นมาตรฐานอุตสาหกรรม โดยความร่วมมือกับสถานประกอบการเอกชน ที่ต้องการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมภายในพื้นที่ควบคุมของเรือนจำ โดยเป็นการจัดตั้งโรงงานด้วยการลงทุนของเอกชน เพื่อทำการผลิตหรือจัดทำบริการให้กับตลาดทั่วไปในสังคมภายนอก ซึ่ง 1 เขต 1 เรือนจำอุตสาหกรรม ประกอบด้วย

เขต 1 เรือนจำกลางสมุทรปราการ ดำเนินการอุตสาหกรรมบริการคอลเซ็นเตอร์ มีผู้ต้องขังเป็นพนักงาน จำนวน 47 คน เจ้าหน้าที่ 1 คน

เขต 2 เรือนจำกลางชลบุรี ดำเนินการอุตสาหกรรมประกอบจักรยาน ผู้ต้องขังเป็นพนักงาน จำนวน 47 คน เจ้าหน้าที่ 6 คน และเรือนจำกลางระยอง ดำเนินการอุตสาหกรรมการเกษตร ผู้ต้องขังเป็นพนักงาน จำนวน 150 คน เจ้าหน้าที่ 5 คน

เขต 3 ทัณฑสถานเกษตรอุตสาหกรรมเขาพริก ดำเนินการอุตสาหกรรมเกษตร และผลิตภัณฑ์ OTOP ผู้ต้องขังเป็นพนักงาน จำนวน 100 คน เจ้าหน้าที่ 5 คน

เขต 4 เรือนจำกลางอุดรธานี ดำเนินการอุตสาหกรรมแปรรูปแมลง จิ้งหรีด และหนอนแมลงวันลาย จัดทำฟาร์มและแปรรูปแมลงวันจิ้งหรีด ผู้ต้องขังเป็นพนักงาน จำนวน 51 คน เจ้าหน้าที่ 4 คน

เขต 5 ทณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ดำเนินการอุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้า-กางเกงวอร์ม และอุตสาหกรรมบริการคอลเซ็นเตอร์ ผู้ต้องขังเป็นพนักงาน จำนวน 73 คน เจ้าหน้าที่ 1 คน

เขต 6 เรือนจำกลางนครสวรรค์ ดำเนินอุตสาหกรรมเบเกอรี่ และแปรรูปอาหาร ผู้ต้องขังเป็นพนักงาน จำนวน 25 คน เจ้าหน้าที่ 5 คน

เขต 7 เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ดำเนินการอุตสาหกรรมประเภทหัตถกรรมและสิ่งประดิษฐ์ ผู้ต้องขังเข้าร่วมฝึกวิชาชีพ จำนวน 399 คน เจ้าหน้าที่ 3 คน

เขต 8 เรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี ดำเนินการอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงรถยนต์ (ปะผุ เคาะพ่นสีรถยนต์) ผู้ต้องขังเป็นพนักงาน จำนวน 40 คน เจ้าหน้าที่ 5 คน

เขต 9 ทณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา ดำเนินการอุตสาหกรรมเครื่องเรือนไม้และได้รับคัดเลือกเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ผู้ต้องขังเข้าร่วมการฝึกวิชาชีพ จำนวน 250 คน เจ้าหน้าที่ 5 คน

เขต 10 ทณฑสถานหญิงกลาง ดำเนินการอุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภทศิลปะประดิษฐ์ ผู้ต้องขังเข้าร่วมการฝึกวิชาชีพ จำนวน 100 คน เจ้าหน้าที่ 5 คน

โครงการเรือนจำอุตสาหกรรม 1 เขต 1 เรือนจำอุตสาหกรรม เป็นโครงการที่สร้างผลผลิตและมูลค่าทางเศรษฐกิจในตลาด และเป็นการป้อนแรงงานผู้ต้องขังเข้าสู่ตลาดแรงงานให้กับภาคอุตสาหกรรม แม้ว่าผู้ต้องขังจะอยู่ในระหว่างการถูกบังคับโทษ แต่ก็ยังสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นได้ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 กรมราชทัณฑ์อยู่ระหว่างการจัดตั้งเรือนจำเฉพาะทางอุตสาหกรรม โดยต่อยอดจากโครงการดังกล่าว เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องขังสู่ตลาดแรงงานในอนาคต

2.2.2 แนวคิดการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ของประเทศไทย

ในอดีต สมัยที่ประเทศไทยยังอยู่ในยุคของสยามประเทศที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี 2475 รัฐบาลได้มีความพยายามปฏิรูปประเทศไทยด้านการราชทัณฑ์ โดยในปี 2479 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 เพื่อพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น สาระสำคัญภายใต้พระราชบัญญัตินี้ คือ การกำหนดให้มีการจัดตั้ง “ทัณฑนิคม” ขึ้น เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการฝึกอบรม การพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองดี และการดำเนินงานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้สามารถประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้ ภายใต้แนวคิดการนำผู้ต้องขังมาเป็นแรงงานทางเศรษฐกิจเพื่อ

สนับสนุนการสร้างผลประโยชน์ให้แก่ทางรัฐ แต่ด้วยระยะเริ่มแรกที่ยังไม่มีการบริหารจัดการการนำผู้ต้องขังออกมาทำงานภายนอกเรือนจำ ทำให้การดำเนินงานของทัณฑนิคมเกิดปัญหามากมาย อาทิ การหลบหนีของผู้ต้องขัง การเรียกสินบนจากเจ้าหน้าที่ และการแพร่ระบาดของโรคมาลาเรีย ในช่วงเวลานั้น ส่งผลให้ในการปฏิวัติรัฐประหารในปี 2490 จึงมีการยกเลิกการดำเนินงานทัณฑนิคม แม้ว่าทัณฑนิคมจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในภาคการผลิตของรัฐ และมีระบบการจ่ายรางวัลปันผลให้แก่ผู้ต้องขังแล้วก็ตาม (ศรีบุญ เทพสงเคราะห์, 2563)

การดำเนินงานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในสถานประกอบการในยุคต่อมาเป็นความพยายามของกรมราชทัณฑ์ในการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือสถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้ต้องขังให้รู้จักการทำงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถานประกอบการมีแรงงานผู้ต้องขังช่วยสนับสนุนภาคการผลิตและขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ดังเห็นได้จากการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และการตรากฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 โดยกำหนดเนื้อความอย่างชัดเจนให้มีการกำหนดรูปแบบการนำนักโทษเด็ดขาดจ่ายออกฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการนอกเรือนจำ ซึ่งเป็นการอนุญาตให้ผู้ต้องขังออกมาทำงานภายนอกเรือนจำภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ และกลับเข้าเรือนจำภายในวันเดียวกัน ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่า กรมราชทัณฑ์ยังมีความต้องการให้ผู้ต้องขังได้ทำงาน ในขณะเดียวกัน กรมราชทัณฑ์ยังคงให้ความสำคัญกับการควบคุมผู้ต้องขังอย่างเข้มงวด เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจนำไปสู่ความเสียหายต่อทางราชการ

ใน พ.ศ. 2563-2564 ปัญหาคนล้นคุก จัดเป็นปัญหาอันดับแรกของกรมราชทัณฑ์ที่นำไปสู่ปัญหาด้านงบประมาณ ด้านการบริหารจัดการ สาธารณสุข และความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว กรมราชทัณฑ์ได้มีนโยบายในการบริหารโทษผู้ต้องขังเพื่อระบายความแออัด นโยบายด้านการปรับปรุงโครงสร้างทางกายภาพ และอื่น ๆ เพื่อแสวงหาแนวทางในการลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การบริหารโทษของผู้ต้องขังที่สามารถลดจำนวนผู้ต้องขังได้อย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว คือ การพักการลงโทษผู้ต้องขัง ซึ่งมีจำนวนมากถึง 50,000 คน ผ่านการพักการลงโทษกรณีปกติ และการพักการลงโทษกรณีพิเศษ ซึ่งการพักการลงโทษผู้ต้องขังนั้นไม่ใช้การปล่อยตัวพ้นโทษแต่อย่างใด แต่หากเป็นการให้โอกาสผู้ต้องขังได้ใช้ชีวิตในฐานะผู้ถูกคุมความประพฤติอยู่ในสังคมจนกว่าจะพ้นกำหนดโทษที่เหลืออยู่ในขณะนั้น หากผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการพักการลงโทษ ก็จะถูกจับกลับมาคุมขังต่อในเรือนจำตามกำหนดโทษที่เหลือทั้งหมดโดยไม่นับระยะเวลาที่ได้รับการปล่อยตัวพักการลงโทษโดยไม่ต้องมีหมายจำคุกอีก

ในโครงการพักการลงโทษกรณีพิเศษ ที่เป็นการต่อยอดและส่งต่อผู้ถูกคุมความประพฤติเข้าสู่ตลาดแรงงาน คือ โครงการ “สร้างงาน สร้างอาชีพ ฝึกทักษะการทำงานใน

ภาคอุตสาหกรรม” ซึ่งจากประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง คุณสมบัติและหลักเกณฑ์การพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษ โครงการ “สร้างงาน สร้างอาชีพ ฝึกทักษะการทำงานในภาคอุตสาหกรรม” นั้น มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมศักยภาพของนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการพักการลงโทษให้ได้รับการฝึกทักษะอาชีพในภาคอุตสาหกรรม และโอกาสประกอบอาชีพที่มั่นคง รวมถึงให้นักโทษเด็ดขาดได้มีโอกาสแก้ไข ปรับปรุงตนเอง สามารถดำรงชีวิตร่วมกับสังคมอย่างปกติสุขหลังได้รับการปล่อยตัว โดยไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ สังคมยอมรับและให้โอกาสมากขึ้น ซึ่งนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการพิจารณาปล่อยตัวพักการลงโทษตามโครงการดังกล่าว นอกเหนือจากคุณสมบัติที่เกี่ยวกับชั้นโทษเหลือจำ พฤติการณ์แห่งคดี และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการต้องโทษจำคุกแล้ว ยังต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่จะต้องทำงานในภาคอุตสาหกรรมที่จัดให้ จนกว่าจะพ้นการคุมประพฤติ เว้นแต่พนักงานคุมประพฤติจะอนุญาต และต้องอาศัยอยู่ในสถานที่ที่ผู้ประกอบการจัดหาหรือเห็นสมควร และอยู่ในความดูแลของผู้ประกอบการและพนักงานคุมประพฤติ ทั้งยังต้องติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) ในระหว่างการถูกคุมประพฤติด้วย

จากผลการดำเนินงานโครงการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษ โครงการ “สร้างงาน สร้างอาชีพ ฝึกทักษะการทำงานในภาคอุตสาหกรรม” เป็นโครงการที่ได้รับการตอบรับในเชิงบวกถึงประโยชน์ในด้านทัณฑวิทยา กล่าวคือ การลดความแออัดในเรือนจำ และประโยชน์ในด้านการพัฒนาพฤตินิสัย ในการส่งเสริมทักษะการทำงานและสร้างนิสัยให้มีความอดสาหัส ประกอบอาชีพสุจริต พึ่งพาตนเอง และเป็นกำลังในการพัฒนาเศรษฐกิจ นำไปสู่แนวคิดและนโยบายในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษและผู้พ้นโทษมีงานทำ มีรายได้เลี้ยงดูตนเอง ทั้งยังช่วยให้ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษได้ปรับตัวในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม สร้างการยอมรับในการกลับคืนสู่สังคมต่อไป โดยแนวคิดนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างกรมราชทัณฑ์ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และภาคเอกชน ในการให้ความร่วมมือในการจัดหาพื้นที่ การบริหารจัดการพื้นที่ การจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม และการจ้างงานผู้ถูกคุมประพฤติหรือผู้พ้นโทษ

อย่างไรก็ตาม จากบทความ Budget Watch โดย นายเดชาวัฒน์ เจริญทอง สำนักงบประมาณ (2566) ได้มีบทวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ไว้ในหลายประเด็น แม้ว่านิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์อาจเป็นหนึ่งในวิธีการแก้ไขปัญหาค้นคนคุกได้ก็จริง แต่มีประเด็นที่ต้องพิจารณา ดังนี้

1) ความคุ้มค่าของงบประมาณ กรมราชทัณฑ์ เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่ได้รับงบประมาณสูงสุดอันดับที่ 1 ในกระทรวงยุติธรรม โดยงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากงบประมาณรายจ่ายประจำปี มีค่าใช้จ่ายหลักในการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำและการก่อสร้างเรือนจำแห่งใหม่เพื่อรองรับปริมาณผู้ต้องขังที่เพิ่มสูงขึ้น โดยประมาณการงบประมาณในการก่อสร้าง

เรือนจำสูงถึง 1,500 ล้านบาท ต่อเรือนจำ 1 แห่ง ดังนั้น การก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ จึงต้องมีการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ได้จากการทำงานของผู้ต้องขังเทียบกับเงินลงทุนที่รัฐได้ ลงทุนไป ซึ่งหากมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม ต้องมั่นใจได้ว่า เอกชนจะเข้ามาดำเนินการเต็มรูปแบบ และเรือนจำสามารถป้อนแรงงานเข้าสู่อุตสาหกรรมดังกล่าวได้

2) ความเป็นไปได้ของพื้นที่นำร่อง ในระยะนำร่อง ได้มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการ จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ใช้ชื่อว่า “นิคมอุตสาหกรรมทรัพย์สาคร” โดยมีเอกชนให้ความสนใจในการเข้าร่วมการจัดตั้งพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ แต่ประสบปัญหา ด้านผังเมือง ที่การจัดสรรพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมสีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้นิคมอุตสาหกรรมซึ่งเป็นธุรกิจสีม่วง ไม่สามารถเข้าดำเนินการจัดตั้งได้

3) การมุ่งเน้นการฝึกวิชาชีพและฝีมือแรงงานในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับ นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ การฝึกวิชาชีพและการพัฒนาฝีมือแรงงานภายในเรือนจำเพื่อรองรับ การทำงานในนิคมอุตสาหกรรมยังไม่มีแผนงานที่ชัดเจน การทำงานของผู้ต้องขังส่วนใหญ่ในเรือนจำ เป็นลักษณะของแรงงานไร้ฝีมือหรือแรงงานรับจ้างทั่วไป ทำให้การผลิตผู้ต้องขังที่มีทักษะเฉพาะ เป็นไปได้ยาก กรมราชทัณฑ์ต้องมีการวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงานเพื่อจัดทำแผนงานใน ด้านการฝึกวิชาชีพต่อไป

4) การติดตามผู้พ้นโทษเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมและการส่งเสริมการมีงานทำ เป็นความท้าทายของกรมราชทัณฑ์ที่มีอำนาจหน้าที่ภายใต้กรอบกำแพงสี่เหลี่ยม ในการติดตามและ การส่งต่อผู้พ้นโทษมีข้อจำกัดหลายประการที่กรมราชทัณฑ์ต้องร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในกระบวนการ ยุติธรรมและฝ่ายปกครอง เพื่อติดตามผู้ถูกคุมประพฤติและผู้พ้นโทษ ซึ่งหากแนวคิดนิคมอุตสาหกรรม ราชทัณฑ์ เป็นแนวคิดที่ต้องการให้ผู้ถูกคุมประพฤติหรือผู้พ้นโทษเป็นแรงงานภายในนิคมอุตสาหกรรม ราชทัณฑ์ จะต้องมีการวางแผนงานในการกำหนดให้บุคคลเหล่านี้ต้องอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวอย่างไร และหากผู้พ้นโทษต้องการออกจากพื้นที่ไปทำงานในสถานประกอบการอื่น จะทำให้นิคมอุตสาหกรรม ขาดแคลนแรงงานหรือไม่

สำหรับกรมราชทัณฑ์ประเทศไทย ได้นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาประชากร ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ โดยนำการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ประจำเขตบริหารเรือนจำเสนอต่อ กระทรวงยุติธรรม และเสนอไปยังที่ประชุมคณะรัฐมนตรี โดยเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2564 คณะรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบให้ผลักดันการสร้างนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ ตามนโยบายการพัฒนา 1 เขต 1 เรือนจำอุตสาหกรรม เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสในการเข้ารับการศึกษาฝึกวิชาชีพในภาคอุตสาหกรรมตาม แนวทางการพัฒนาประเทศไทย ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) โดยกรมราชทัณฑ์ มีความคาดหวังว่าจะสามารถสร้างผู้พ้นโทษให้เป็นผู้ประกอบการรายย่อย หรือเป็นลูกจ้าง ในภาคอุตสาหกรรม มีรายได้ประจำ มีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต และไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ

ในระยะเริ่มแรก ได้มีการจัดตั้งเรือนจำนาร่องในภาคอุตสาหกรรม จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ เรือนจำกลางสมุทรปราการ (เรือนจำชั่วคราวคลองด่าน) เรือนจำกลางชลบุรี (เรือนจำชั่วคราวบ้านบึง) เรือนจำกลางระยอง (เรือนจำชั่วคราวเขาไม้แก้ว) และเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร (เรือนจำชั่วคราวบางหญ้าแพรก) โดยกรมราชทัณฑ์มีแผนส่งผู้พ้นโทษและผู้ได้รับการพักการลงโทษเข้าทำงานในสถานประกอบการ จำนวน 16,000 คนต่อปี ซึ่งจะทำให้ภาครัฐประหยัดงบประมาณในการดูแลผู้ต้องขังกว่า 336 ล้านบาทต่อปี ทั้งนี้ ในการประชุมคณะรัฐมนตรี ได้มีการมอบหมายให้ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการคลัง กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพลังงาน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายตามหน้าที่ และอำนาจของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสเข้าสู่การทำงานในภาคอุตสาหกรรม และสามารถสร้างเสถียรภาพทางด้านกำลังแรงงานในภาคอุตสาหกรรมของประเทศได้อย่างยั่งยืนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา กรมราชทัณฑ์ได้มุ่งพัฒนา 4 เรือนจำเป้าหมายข้างต้น ให้เป็นเรือนจำอุตสาหกรรมในรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยมีความท้าทายและอุปสรรค จำนวน 3 แห่ง คือ

1) เรือนจำกลางสมุทรปราการ สำหรับการดำเนินงานของเรือนจำกลางสมุทรปราการ เป็นรูปแบบการนำผู้ต้องขังมาฝึกอบรมในการทำงานภาคอุตสาหกรรม โดยผู้ต้องขังต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะเข้าสู่การพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษ โครงการ “สร้างงาน สร้างอาชีพ ฝึกทักษะการทำงานในภาคอุตสาหกรรม” โดยปัจจุบัน มีผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว พักการลงโทษแล้ว จำนวนกว่า 950 คน อย่างไรก็ตาม การปล่อยตัวผู้ต้องขังพักการลงโทษในโครงการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษนี้ จะเป็นการส่งต่อผู้ต้องขังไปยังนิคมอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีโรงงานหลายแห่งที่สนับสนุนและเข้าร่วมโครงการ แต่อุปสรรคอยู่ที่กระบวนการคุมประพฤติ เนื่องจากผู้ต้องขังที่พ้นโทษจะต้องกลับไปรายงานตัวต่อสำนักงานคุมประพฤติในภูมิลำเนา ประกอบกับผู้ต้องขังหลายรายยังไม่สามารถปรับตัวได้ โรงงานจึงปฏิเสธการจ้างงานเมื่อระยะเวลาผ่านไปสักระยะหนึ่ง ทำให้ผู้พ้นโทษที่อยู่ระหว่างการคุมประพฤติต้องหานายจ้างใหม่ ในขณะที่ไม่สามารถไปหางานประเภทอื่นทำได้เช่นกัน เนื่องจากข้อกำหนดของโครงการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษจะต้องทำงานในโรงงานหรือสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการนี้

2) เรือนจำกลางระยอง มีพื้นที่อยู่ใกล้กับนิคมอุตสาหกรรมหลายแห่งในจังหวัดระยอง ซึ่งเป็นพื้นที่ศักยภาพด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมชั้นนำของประเทศ อย่างไรก็ตาม โรงงานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดระยองเป็นอุตสาหกรรมขั้นสูง หลายแห่งเป็นอุตสาหกรรมเคมีและโพลีเมอร์ที่ต้องใช้แรงงานที่มีทักษะขั้นสูงหรือแรงงานที่มีการศึกษาระดับสูงในด้านนั้น ๆ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ยังไม่สามารถพัฒนาผู้ต้องขังให้มีความพร้อมถึงจุดนั้นได้

3) เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ประสบปัญหาด้านการหาพื้นที่มาใช้ในการสร้างนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ โดยแต่เดิม มีการวางแผนการขอใช้พื้นที่จากกรมธนารักษ์ในการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมขนาดเนื้อที่กว่า 1,000 ไร่ ซึ่งหากดำเนินการได้สำเร็จ จะทำให้พื้นที่นี้เป็นนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ขนาดใหญ่ของประเทศและมีระบบการบริหารจัดการด้านการอุตสาหกรรมที่ครบวงจร ปัจจุบัน พื้นที่ดังกล่าวอยู่ระหว่างการเจรจาเนื่องจากมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งนิคมฯ ไม่เป็นไปตามที่ระบุในกฎหมายการใช้พื้นที่ของกรมธนารักษ์ หรืออีกนัยหนึ่ง ยังไม่มีข้อกฎหมายที่สามารถเปลี่ยนแปลงพื้นที่เป้าหมายให้กลายเป็นนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ได้

ดังนั้น จึงเหลือเพียงเรือนจำกลางชลบุรี ที่มีรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างจากเรือนจำข้างต้น และยังมีผลการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง โดยเรือนจำกลางชลบุรีได้มีการประชุมคณะกรรมการสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เพื่อประกาศเจตนารมณ์ในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์พื้นที่เขต 2 รวมถึงการประชุมคณะกรรมการพัฒนาแรงงานและประสานงานการฝึกอาชีพจังหวัดชลบุรี โดยมีความเห็นพ้องร่วมกันให้ใช้พื้นที่ของเรือนจำชั่วคราวบ้านบึง ที่ได้มีการประกาศอาณาเขตอยู่บริเวณด้านข้างเรือนจำกลางชลบุรีในปัจจุบัน จำนวน 85 ไร่ 2 งาน โดยให้สำนักงานโยธาธิการและผังเมือง จังหวัดชลบุรี เข้ามาสำรวจพื้นที่ และมีการขอปรับวัตถุประสงค์ในการใช้พื้นที่ของเรือนจำชั่วคราวบ้านบึง จากการดำเนินการฝึกวิชาชีพภายนอกเรือนจำเป็นการสร้างนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์โดยให้ภาคเอกชนสามารถเข้ามาลงทุนและทำการจ้างงานผู้ต้องขังในภาคอุตสาหกรรมบนพื้นที่ผืนนี้ได้

กรมราชทัณฑ์ ได้ส่งเสริมให้เรือนจำกลางชลบุรีเป็นศูนย์เตรียมการก่อนปล่อยเพื่อฝึกวิชาชีพอุตสาหกรรมการผลิต พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่งในการก่อสร้างเรือนนอนผู้ต้องขังคอนเทนเนอร์ โรงอาบน้ำ ห้องสุขา ห้องพักรักษาการณ ที่ทำการศูนย์เตรียมการก่อนปล่อย ถนนคอนกรีต และรั้วตาข่ายเพื่อความมั่นคงปลอดภัย โดยมีบริษัทให้ความสนใจร่วมลงทุนและจ้างงานผู้ต้องขังในภาคอุตสาหกรรม โดยบริษัท มายจักรยาน จำกัด ขอใช้พื้นที่ จำนวน 19 ไร่ 1 งาน 61 ตารางวา ในการสร้างโรงงานประกอบจักรยาน จำนวน 6 โรงงาน เนื้อที่โรงงานละ 1,000 ตารางเมตร โดยบริษัทฯ เป็นผู้ลงทุนเอง ปัจจุบันยังคงดำเนินงานอยู่อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะยังคงมีการดำเนินงานนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ พื้นที่เขต 2 ที่เรือนจำกลางชลบุรี แต่กรมราชทัณฑ์ยังคงต้องสร้างกลไกการดำเนินงานอีกมากเพื่อให้ภารกิจการพัฒนาผู้ต้องขังนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ สามารถขยายการดำเนินงานในมิติเชิงพื้นที่ สามารถรองรับสถานประกอบการที่ต้องการจ้างงานอย่างต่อเนื่อง และมีกระบวนการในการส่งต่อผู้พ้นโทษเข้าสู่การทำงานในภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนมีการติดตามสถานะและคอยให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษกลุ่มเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ เพื่อลดปัญหาในกระบวนการยุติธรรมในเวลาเดียวกัน

2.2.3 รูปแบบการพัฒนาแรงงานผู้ต้องขังและการทำงานในภาคอุตสาหกรรมในต่างประเทศ

2.2.3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวความคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในเรือนจำประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มต้นขึ้นในช่วงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการปรับเปลี่ยนผู้กระทำผิด โดยโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูประกอบด้วยการศึกษาและการฝึกวิชาชีพ ผู้กระทำผิดที่ได้รับการฝึกวิชาชีพอย่างเข้มข้นเมื่อพ้นโทษออกไปจากเรือนจำประสบความสำเร็จในการมีงานทำ และพบว่า การกระทำผิดซ้ำ ลดลงจากเดิม ร้อยละ 29 ใน ค.ศ. 1947 เป็นร้อยละ 27 ใน ค.ศ. 1953 แต่แล้วสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ นำไปสู่วิกฤติเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1960 ทำให้ผู้ต้องขังในเรือนจำเพิ่มสูงขึ้น การฝึกวิชาชีพแบบเข้มข้นเหลือเพียงการฝึกวิชาชีพระยะสั้น กลายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการบำบัดในเรือนจำ แทนที่จะมุ่งเน้นการมีงานทำภายหลังพ้นโทษ ทำให้เกิดการปฏิรูป

การฝึกวิชาชีพในเรือนจำสหรัฐอเมริกาอีกครั้งในช่วง ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา (History of Vocational Training in Corrections Since 1945) การฝึกวิชาชีพในเรือนจำสหรัฐอเมริกาถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในเรือนจำ มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำและยังเป็นการป้องกันการกระทำผิดวินัยในเรือนจำ การแทนที่เวลาว่างด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ใน ค.ศ. 2005 เรือนจำในสหรัฐอเมริกามีการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ และร้อยละ 75 มีการฝึกวิชาชีพในเรือนจำ ซึ่งการฝึกวิชาชีพในเรือนจำมุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังสามารถมีงานที่มีค่าตอบแทนที่ดีภายหลังพ้นโทษเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ

ประเภทของการฝึกวิชาชีพในเรือนจำ มีตั้งแต่ การตัดผม งานช่างไม้ งานก่อสร้างและซ่อมแซมอาคาร งานไฟฟ้า งานประปา งานสี การทำอาหาร งานศิลปะ งานพืชสวน ยานยนต์ งานเชื่อมโลหะ งานระบายอากาศ และงานอื่น ๆ ซึ่งเรือนจำจะจัดให้ตามความสนใจของผู้ต้องขัง และการฝึกวิชาชีพในเรือนจำของผู้ต้องขังยังเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีงานทำและได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพด้านการก่อสร้าง งานระบบ งานยานยนต์ งานเชื่อมโลหะ และงานที่ใช้โปรแกรม Microsoft (Davis และคณะ, 2017)

นอกจากการฝึกวิชาชีพในเรือนจำแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกา การทำงานในเรือนจำ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยผู้ต้องขัง โดยแรงงานรับจ้างในเรือนจำของผู้ต้องขังในประเทศสหรัฐอเมริกา ถือเป็นงานที่เกิดขึ้นในครั้งที่ประเทศสหรัฐอเมริกายังมีแรงงานทาส ภายหลังการเลิกทาสในประเทศสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1862 หรือหลังสงครามกลางเมือง แต่มีการยกเว้นการใช้แรงงานในฐานะที่เป็นการลงโทษอาชญากรรมของผู้ที่ถูกจำคุก ตามนัยของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 ของประเทศสหรัฐอเมริกา

การกดขี่แรงงานในเรือนจำของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงมาอย่างยาวนาน ภาพลักษณ์ของแรงงานผู้ต้องขังเทียบได้กับแรงงานทาส ผู้ต้องขังในเรือนจำได้รับเงินค่าจ้างราว 86 เซนต์ต่อชั่วโมง (Green America, 2567) และการทำงานแรงงานรับจ้างในเรือนจำไม่ได้รับรองว่าผู้ต้องขังจะไม่กลับมากระทำผิดซ้ำอีก

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีจำนวนผู้ต้องขังมากที่สุดในโลกต่อจำนวนประชากร 100,000 คน จากการจัดอันดับของ World Prison Brief (WPB) โดยสถาบันวิจัยนโยบายอาชญากรรมและความยุติธรรม แห่ง Birkbeck, University of London ปัญหาคนล้นคุกเป็นปัญหาของกระบวนการยุติธรรมไม่ต่างจากประเทศไทย ที่ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 6 ประเทศ ที่มีผู้ต้องขังมากที่สุดในโลก ปัญหาคนล้นคุกแม้ว่าจะถูกมองว่าเป็นเรื่องน่ากังวล แต่ในขณะเดียวกัน ภาคเอกชนกลับเห็นโอกาสและช่องทางในการใช้แรงงานผู้ต้องขังเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ ปัญหาคนล้นคุกในประเทศสหรัฐอเมริกาถูกมองว่า เป็นผลประโยชน์ทับซ้อนระหว่างภาครัฐกับภาคธุรกิจ ที่ใช้การเฝ้าระวัง การตำรวจ และการจำคุก เป็นทางออกของเศรษฐกิจ สังคม และปัญหาการเมือง หรือเรียกว่า “Prison Industrial Complex” การใช้โทษจำคุกในคดีอาชญากรรมและการจำคุกชนกลุ่มน้อยหรือคนผิวดำ เป็นหนทางในการสร้างรายได้ให้กับเรือนจำรัฐ เรือนจำเอกชน และธุรกิจเอกชนถือเป็นการสมรู้ร่วมคิดในการทุจริตคอร์รัปชันอย่างหนึ่งในสังคมอเมริกัน และเป็นที่ยกเถียงในปัจจุบัน (Schlosser, ไม่ปรากฏปี)

เรือนจำอุตสาหกรรม (Prison Industry) ในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการนำเอาผู้ต้องขังในเรือนจำเข้าสู่การใช้แรงงาน เพื่อการผลิตสินค้าและบริการสำหรับหน่วยงานภาครัฐและธุรกิจเอกชน โดย Bureau of Justice Assistance, U.S. Department of Justice ได้จัดตั้ง Prison Industry Enhancement Certification Program (PIECP) เพื่อทำการรับรองโปรแกรมเรือนจำอุตสาหกรรมของเรือนจำต่าง ๆ ในการยกเว้นข้อกำหนดในการให้ผู้ต้องขังใช้แรงงานเพื่อผลิตสินค้า และช่วยให้ผู้ต้องขังได้รับค่าจ้างที่เหมาะสม มีโอกาสในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในตลาดแรงงาน เพื่อนำไปสู่การจ้างงานภายหลังพ้นโทษ เอกชนที่ต้องการใช้แรงงานผู้ต้องขังจะต้องได้รับการรับรองจาก PIECP ปัจจุบันมีเรือนจำอุตสาหกรรมที่ได้รับการรับรองโปรแกรมจาก PIECP จำนวน 45 แห่ง มีความร่วมมือกับธุรกิจภาคเอกชนกว่า 222 บริษัท และสามารถสร้างรายได้ให้กับโครงการผู้เสียหายครอบครัวของผู้ต้องขัง งบประมาณในการดูแลเรือนจำ และการจ่ายภาษีให้กับรัฐ (Bureau of Justice, ไม่ปรากฏปี)

นอกเหนือจากการฝึกวิชาชีพและการทำงานในเรือนจำแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกามีโปรแกรมในการปล่อยชั่วคราวเพื่อทำงาน หรือ Work Release Program ซึ่งแต่ละมลรัฐมีรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไป โดยรูปแบบของ Work Release Program ได้แก่ การปล่อยออกไปทำงานสำหรับผู้ต้องขังที่มีงานทำขณะต้องโทษ หรือการกลับออกไปทำงานสำหรับ

ผู้ต้องขังที่มีงานทำมาก่อนต้องโทษ หรือการออกไปทำงานในช่วงเวลากลางวันและกลับเรือนจำในเวลาหลังเลิกงาน อย่างไรก็ตาม การหางานทำเป็นเรื่องที่ทำหายสำหรับผู้ต้องขังเมื่ออยู่ระหว่างถูกคุมขังในเรือนจำ จึงมีการนำไป Work Release Program ในลักษณะดังกล่าวไปใช้น้อย (U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, ไม่ปรากฏปี)

Transitional Work Program หรือโปรแกรมการทำงานช่วงเปลี่ยนผ่าน เป็นโปรแกรมที่มีระยะเวลาตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 4 ปี ก่อนปล่อยตัวพ้นโทษ ผู้ที่เข้าโปรแกรมจะต้องทำงานในสถานประกอบการที่ได้รับอนุญาตตามเงื่อนไข หากไม่ปฏิบัติตามก็อาจถูกส่งกลับไปยังเรือนจำต้นสังกัด สำนักงานคุมประพฤติและเจ้าหน้าที่คุมประพฤติจะเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบในการติดตามผู้ถูกคุมประพฤติและการตรวจสอบสถานประกอบการที่มีสัญญาด้วย ผู้ถูกคุมความประพฤติร้อยละ 10-20 ทำงานต่อในสถานประกอบการ การใช้โปรแกรมนี้จึงมีประสิทธิภาพมากกว่าการจำคุกโดยใช้เรือนจำ (Louisiana Department of Public Safety & Corrections, ไม่ปรากฏปี) นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มแนวโน้มการจ้างงาน ช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ ช่วยเสริมสร้างความนับถือตนเองให้กับผู้กระทำผิด และส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน

2.2.3.2 ประเทศญี่ปุ่น

การฝึกวิชาชีพในเรือนจำ ถือเป็น การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเฉกเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ การฝึกวิชาชีพในเรือนจำจะส่งผลต่อผู้ต้องขังในการปลูกฝังนิสัยให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม การฝึกวิชาชีพในเรือนจำญี่ปุ่นมุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังได้รับใบอนุญาตหรือคุณสมบัติในการประกอบอาชีพที่ใช้ทักษะ เพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ การฝึกวิชาชีพในเรือนจำญี่ปุ่นเป็นไปในลักษณะแบบมีโครงสร้าง ทั้งการอบรม การอบรมเป็นกลุ่ม การฝึกฝนด้วยตนเองบนพื้นฐานของการสอนงาน เช่น การฝึกวิชาชีพช่างเชื่อม การก่อสร้าง การควบคุมรถพอล์กลีฟต์ การใช้อุปกรณ์สื่อสาร การตัดผมและทำผม และการฝึกเป็นผู้ดูแลตามบ้าน

การทำงานในเรือนจำประเทศญี่ปุ่น นอกจากจะเป็นเรื่องสำหรับผู้ต้องขังสมัครใจที่จะทำงานแล้ว กฎหมายอาญาของประเทศญี่ปุ่นให้ศาลมีอำนาจในการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการ “จำคุก” หรือ “จำคุกและทำงาน” ได้ ผู้ต้องขังที่ถูกตัดสินให้ทำงานด้วยจะต้องถูกบังคับให้ทำงานในเรือนจำโดยไม่คำนึงถึงความสมัครใจ อันเนื่องมาจากการที่ผู้ต้องขังมีโทษปรับแต่ไม่มีความสามารถในการจ่ายค่าปรับ ผู้ต้องขังกว่า 40,000 คน ในเรือนจำญี่ปุ่นมีงานทำ รวมถึงผู้ต้องขังที่ถูกพิพากษาตัดสินให้จำคุกและทำงานตามกฎหมายอาญาของญี่ปุ่น ใน ค.ศ. 1994 มีสถิติผู้ต้องขังที่ทำงาน 35,803 คน กว่าร้อยละ 77 เป็นสายงานการผลิต ร้อยละ 20 เป็นงานดูแลความสะอาดและงานทั่วไปในเรือนจำ และมีการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเพียงร้อยละ 3 เท่านั้น

การทำงานในสายการผลิตในเรือนจำญี่ปุ่นมีกฎเกณฑ์ในการทำงานที่เข้มงวด ผู้ต้องขังจะเริ่มทำงานตั้งแต่เวลา 8 นาฬิกา และมีเวลาพักสั้น ๆ 15 นาที ในช่วงเช้า และพัก

รับประทานอาหารกลางวัน เวลา 40 นาที จากนั้นทำงานต่อ และได้พัก 15 นาที และเลิกงานเมื่อถึงเวลา 16.40 นาฬิกา ผู้ต้องขังจะทำงานวันละ 8 ชั่วโมง รวม 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ได้หยุดวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดประจำชาติ กฎในการทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำมี 5 ประการ ได้แก่ ตรงไปตรงมา รู้สึกผิดอย่างจริงใจ สุภาพเสมอ อย่างนี้ดูตาย และรู้สึกขอบคุณ ผู้ต้องขังที่ทำงานต้องไม่มองไปข้าง ๆ หรือพูดคุยขณะทำงาน ต้องจดจ่อกับสิ่งที่ทำ ห้ามสบตากับผู้ต้องขังอื่นหรือเจ้าหน้าที่ ไม่เช่นนั้นจะถูกลงโทษ หากต้องการขีดเหงื่อบนใบหน้า สามารถทำได้ในช่วงพักเบรก 15 นาทีเท่านั้น เงินที่ได้จากการทำงานของผู้ต้องขังทั้งหมดจะถูกส่งไปยังกระทรวงการคลังของญี่ปุ่น โดยผู้ต้องขังจะไม่ได้รับเงินค่าตอบแทนการทำงาน แต่อาจได้รับปันผลขึ้นอยู่กับประเภทของงานที่ทำเฉลี่ยประมาณ 4,340 เยนต่อเดือน ซึ่งผู้ต้องขังจะเก็บเงินส่วนนี้ไว้เมื่อปล่อยตัวพ้นโทษหรือใช้ซื้อสิ่งของในเรือนจำ ขณะต้องโทษก็ได้

การทำงานในเรือนจำ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1) งานการผลิต มีทั้งงานในโรงงานที่รัฐเป็นผู้จัดหาสิ่งของและอุปกรณ์การผลิต งานธุรกิจที่เอกชนนำสิ่งของและอุปกรณ์การผลิตมาให้กับเรือนจำเป็นผู้ผลิต เป็นต้น
- 2) การทำงานเพื่อสังคม เป็นการทำงานที่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีราชทัณฑ์ เป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รู้สึกว่าได้อุทิศตัวเพื่อสังคม
- 3) การฝึกวิชาชีพ เป็นการทำงานเพื่อรับใบอนุญาตในการประกอบอาชีพหรือการทำงานในลักษณะการอบรมแบบมีโครงสร้าง
- 4) การทำงานด้วยตนเอง เป็นการทำงานทั่วไปในเรือนจำเพื่อการยังชีพ เช่น การทำอาหาร การซักรีดเสื้อผ้า การทำความสะอาดและการซ่อมแซมอาคาร (Justice Committee of the Asian People's Conference, ไม่ปรากฏปี)

การทำงานนอกเรือนจำของผู้ต้องขังในประเทศญี่ปุ่น เป็นการสนับสนุนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดด้วยการใช้การสนับสนุนทางสังคมมาช่วยในการแก้ไขฟื้นฟู โดยผู้กระทำผิดอาจได้รับอนุญาตให้ออกไปทำงานนอกเรือนจำแบบเข้าไปเย็นกลับหรืออาจมีพื้นที่คุมขังอื่นภายนอกก็ได้ (Ministry of Justice (Japan), ไม่ปรากฏปี)

ผลิตภัณฑ์ฝีมือผู้ต้องขังในเรือนจำมีมากกว่า 4,000 ผลิตภัณฑ์ ทั้งเส้นพาสต้า กระเป๋าถือ และที่ได้รับความนิยมสูงสุด คือ สบู่ซักผ้า ที่มีราคาถูกและใช้งานได้ดี ผลิตโดยผู้ต้องขังจาก Yokosuka Branch Prison สร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้ต้องขังที่ปฏิบัติงานในโรงงานสบู่จำนวน 20 คน ที่สามารถทำยอดขายกว่า 598 ล้านบาท ใน ค.ศ. 2022 ซึ่งเงินที่ได้จากการขายสบู่นี้ถูกนำไปช่วยเหลือเหยื่อจากอาชญากรรม

ใน ค.ศ. 2025 ประเทศญี่ปุ่นจะมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษอาชญากรรมจากเดิมที่เป็นการจำคุกและบังคับทำงาน จะเน้นไปที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยมุ่งที่

ปัญหาของแต่ละอาชญากรรม เช่น กรณีผู้ติดยาเสพติด จะมุ่งเน้นไปที่การบำบัดยาเสพติดมากขึ้น แทนที่จะบังคับให้ผู้ต้องขังทำงานซึ่งจะทำให้แรงงานผู้ต้องขังลดลง แต่การทำงานหรือการผลิตสินค้าที่เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมเก่าแก่ และเอกชนไม่ให้ความสนใจที่จะผลิต กลับกลายเป็นงานที่ถูกนำมาผลิต และสืบทอดโดยผู้ต้องขังในเรือนจำเพื่อไม่ให้วัฒนธรรมเก่าแก่สูญหายไป (Yomiuri Shimbun)

กล่าวโดยสรุป ประเทศญี่ปุ่นเน้นไปที่การทำงานในเรือนจำโดยเฉพาะภาคการผลิต ซึ่งการทำงานเป็นไปในลักษณะของโทษอย่างหนึ่งที่ศาลมีคำสั่งพิพากษาให้ต้องทำงานไปพร้อมกับการถูกจำคุก การทำงานของผู้ต้องขังได้ค่าตอบแทนเพียงน้อยนิด เพื่อนำเงินที่ได้จากการทำงานของผู้ต้องขังไปใช้ทดแทนค่าปรับและการช่วยเหลือสังคม เช่น เยี่ยมอาชญากรรม การทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นการสร้างความภาคภูมิใจ และการสร้างคุณค่าให้กับผู้ต้องขังมากกว่าการมุ่งเน้นรายได้ ซึ่งการทำงานในเรือนจำไม่มีการยืนยันว่าสามารถทำให้ผู้ต้องขังไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำได้หรือไม่ และการทำงานไม่ได้มุ่งตอบสนองเชิงเศรษฐกิจให้กับภาครัฐหรือภาคเอกชนหรือบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นการที่ผู้ต้องขังได้ทำเพื่อแสดงความสำนึกผิดต่อความผิดที่ได้กระทำ และเกิดความรู้สึกมีคุณค่าที่ได้ทำงานและผลิตสิ่งที่มีประโยชน์และเป็นที่ต้องการ

2.2.3.3 ประเทศสิงคโปร์

เป็นประเทศขนาดเล็กในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีการดำเนินงานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังอย่างเป็นระบบ โดยมีองค์กรหลัก คือ Yellow Ribbons ทำหน้าที่ในการคืนคนดีสู่สังคม โดยสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้ดำเนินงานฝึกวิชาชีพภายในเรือนจำเพื่อตอบสนองการขับเคลื่อนนโยบายด้านการพัฒนาพฤตินิสัย โดยผู้ต้องขังจะได้เข้าอบรมและทำงานในโปรแกรมการพัฒนาผู้ต้องขังด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง อาทิ งานในภาคอุตสาหกรรมการผลิต งานช่างไม้ งานช่างโลหะ รวมถึงงานด้านอาชีพบริการตามลักษณะของประเทศ ทั้งนี้ การดำเนินงานดังกล่าวมี 2 รูปแบบ คือ การรับจ้างผู้ประกอบการภายนอกในการผลิตสินค้า และเรือนจำสร้างรูปแบบโรงงานผลิตสินค้าของตนเองเพื่อส่งสินค้าออกขายในท้องตลาด โดยผู้ต้องขังที่ทำงานจะได้รับเงินรางวัลจำนวนไม่มาก แต่เพียงพอที่จะส่งกลับไปให้ญาติที่บ้านได้นำไปใช้จ่ายในยามจำเป็น การดำเนินงานรูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ถึงความมีระเบียบวินัยจากการทำงาน มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ ซึ่งประเทศสิงคโปร์ ได้ดำเนินตามแนวโน้มด้านอาชญาวิทยาของโลกในการมุ่งเน้นการพัฒนาผู้ต้องขังให้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองมากกว่าที่จะควบคุมเพื่อลงโทษผู้ต้องขังเพียงอย่างเดียว

ผลิตภัณฑ์จากฝีมือผู้ต้องขังที่สำคัญของประเทศสิงคโปร์ ได้แก่

1) ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ ผู้ต้องขังจะใช้เวลาในงานผลิตอุตสาหกรรมเครื่องเรือนไม้ จำพวกโต๊ะ เก้าอี้ และชั้นวางของ เป็นต้น ซึ่งรัฐบาลสิงคโปร์มีนโยบายซื้อสินค้าจากฝีมือผู้ต้องขังเพื่อนำไปใช้เป็นอุปกรณ์สำนักงานของหน่วยงานในรัฐบาล

2) สินค้าอุตสาหกรรม ผู้ต้องขังได้เข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายในเรือนจำ โดยสินค้าอุตสาหกรรมที่ได้รับความนิยมในประเทศสิงคโปร์ คือ สินค้าอุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทำจากโลหะ และสินค้าอุตสาหกรรมอื่นตามความต้องการของตลาดท้องถิ่น

3) สินค้าหัตถกรรมจำพวกงานถัก งานเครื่องหนังทำมือ

4) งานกราฟิก งานพิมพ์ และงานดีไซน์ โดยฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์

5) งานบริการทำความสะอาดอาคารสถานที่ และงานซักรีดเสื้อผ้า

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในภาคอุตสาหกรรม ยังคงเป็นการดำเนินงานภายในเรือนจำ และได้รับการสนับสนุนที่ดีจากรัฐบาลของประเทศในการอุดหนุนสินค้าและบริการ ซึ่งปัจจัยด้านการสนับสนุนของหน่วยงานรัฐบาลส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ฝีมือผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง ทำให้การทำงานของผู้ต้องขังในภาคอุตสาหกรรมภายในเรือนจำดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ทั้งนี้ ยังไม่ปรากฏเอกสารระบุถึงแนวทางการดำเนินงานรูปแบบนิคมอุตสาหกรรมภายในเรือนจำหรือรูปแบบการจัดตั้งบริษัทเพื่อพัฒนาระบบการทำงานภาคอุตสาหกรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำอย่างชัดเจน ผู้ศึกษามีความเข้าใจว่า การดำเนินงานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในภาคอุตสาหกรรมของประเทศสิงคโปร์จึงเป็นเพียงสิ่งที่กรมราชทัณฑ์สิงคโปร์มีการกำหนดภารกิจขึ้นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังและการคืนคนดีสู่สังคม ยังไม่มีแนวทางการส่งต่อผู้พ้นโทษหรือการจ้างงานผู้ต้องขังทำงานในภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่เฉพาะภารกิจ ดังเช่นประเทศญี่ปุ่น

เรือนจำในประเทศสิงคโปร์ มีการจัดตั้ง Singapore Corporation of Rehabilitative Enterprises (SCORE) เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมการฝึกวิชาชีพและการหางานให้กับผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ โดยมีการแยกการทำงานเป็นอิสระจากเรือนจำเป็นลักษณะกึ่งรัฐกึ่งเอกชน มีศูนย์ Case Management Services เพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังในการหางานภายใน 6 เดือนหลังพ้นโทษ มีการประเมินผู้ต้องขังรายบุคคลเพื่อจัดหางานให้ตรงกับความสามารถและความเหมาะสม มีเครือข่ายผู้ประกอบการกว่า 4,000 แห่ง ในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยโดย SCORE จะมีการฝึกอบรมอาชีพด้านต่างๆ ผลผลิตที่ได้จากการทำงานของผู้ต้องขังมี 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนของธุรกิจที่บริหารโดย SCORE และส่วนของผู้ประกอบการจากภายนอก (วันวิสาขเพ็งอุดม, ไม่ปรากฏปี)

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤตินิสัยด้วยการฝึกวิชาชีพและการทำงานของผู้ต้องขังสรุปได้ว่า ทั้งประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสิงคโปร์ ต่างก็มีการฝึกวิชาชีพเพื่อเป็นการฝึกฝนทักษะอาชีพและทักษะฝีมือต่าง ๆ ในลักษณะของการอบรมแบบมีโครงสร้าง ได้รับใบประกาศนียบัตรหรือการรับรองคุณวุฒิ และทุกประเทศมีการทำงานใน

เรือนจำเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพหุตินิสัย และเพื่อให้ผู้ต้องขังได้ใช้เวลาระหว่างต้องโทษให้เป็นประโยชน์ มีรายได้เพื่อใช้จ่ายในเรือนจำ หรือเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ

ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศสิงคโปร์ มีการจัดตั้งหน่วยงานกลางขึ้นเพื่อบริหารการจ้างแรงงานผู้ต้องขังในเรือนจำ ในสหรัฐอเมริกา มี PIECP ทำงานเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังถูกเอารัดเอาเปรียบหรือกดค่าแรง ส่วนในประเทศสิงคโปร์นอกจากจะบริหารการจ้างแรงงานผู้ต้องขังแล้วยังเป็นศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างผู้ประกอบการและเรือนจำในการหางานให้กับผู้พ้นโทษด้วย ทั้งนี้ ประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานกลางในการบริหารการจ้างแรงงานผู้ต้องขังในเรือนจำ ปัจจุบันผู้ประกอบการจะประสานโดยตรงกับเรือนจำในพื้นที่ที่สถานประกอบการนั้นตั้งอยู่

ในประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสิงคโปร์ จะมีการทำงานในเรือนจำเพื่อผลิตสินค้าราชทัณฑ์ เช่น งานเฟอร์นิเจอร์ งานประดิษฐ์ อาหาร เบเกอรี่ และอื่น ๆ โดยเงินที่ได้จากการทำงานเหล่านี้จะนำเข้าสู่ระบบเงินของรัฐหรือเข้าคลัง เพื่อนำเงินไปใช้ในกิจการของรัฐแต่มีการจ่ายเงินปันผลให้กับผู้ต้องขังบางส่วน ซึ่งในประเทศญี่ปุ่น ผู้ต้องขังจะได้เงินน้อยเนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษ ในประเทศญี่ปุ่นและสิงคโปร์ มีการนำเงินที่ได้ไปใช้ในการเยียวยาผู้เสียหายหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญา ซึ่งประเทศไทยควรนำส่วนนี้ไปเป็นแบบอย่าง

ในประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา มีการจัดหางานให้กับผู้ถูกคุมประพฤตินอกเหนือจากผู้ต้องขังในเรือนจำ ในประเทศไทยจะเป็นการปล่อยผู้ต้องขังออกไปอยู่ใน ตามโครงการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษ โครงการ “สร้างงาน สร้างอาชีพ สังคมภายนอกในฐานะผู้ถูกคุมประพฤติ โดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องทำงานในสถานประกอบการที่จัดหาให้ ฝึกทักษะการทำงานในภาคอุตสาหกรรม” ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา จะเป็นการปล่อยตัวคุมประพฤติไปทำงานภายนอกเรือนจำในฐานะผู้ถูกคุมประพฤติในกรณีที่ผู้ต้องขังมีงานทำก่อนต้องโทษหรือมีงานรองรับอยู่แล้ว ไม่ได้มีการจัดหางานให้กับผู้ที่จะออกไปคุมประพฤติแต่อย่างใด

ตารางที่ 2 ลักษณะการทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำในประเทศต่างๆ

ประเทศ	ผู้ที่ได้รับประโยชน์	ข้อถกเถียง	มุมมองของสังคม	ลักษณะของอุตสาหกรรม	ลักษณะแรงงาน	ลักษณะพิเศษ	สถานะผู้ปฏิบัติงาน
ไทย	ผู้ต้องขังได้รับเงินปันผลจากการทำงาน เรือนจำนำรายได้จากการทำงานบางส่วนส่งให้กับกรมราชทัณฑ์เพื่อเป็นทุนในการพัฒนาพฤตินิสัย	-	มุมมองเชิงบวก ในการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับผู้ต้องขัง แต่อาจไม่มีผลกับการป้องกันการกระทำผิดซ้ำเนื่องจากงานในอุตสาหกรรมราชทัณฑ์เป็นงานที่ไม่อาศัยทักษะฝีมือ	อยู่ในพื้นที่ของเรือนจำและสถานประกอบการของเอกชน	แรงงานไร้ฝีมือ	มีการพักการลงโทษผู้ต้องขังเพื่อออกไปทำงานในภาคอุตสาหกรรม	ผู้ต้องขัง เด็ดขาด ผู้ถูกคุม ประพฤติ
สหรัฐอเมริกา	เอกชนได้จ้างแรงงานในราคาถูก ผู้บริหารเรือนจำเอกชนได้รับเงินค่าตอบแทนในการรับงานจ้าง	จำคุกชนกลุ่มน้อยเพื่อใช้แรงงาน เรียกว่าเป็นแรงงานทาสยุคใหม่	ทางลบ เอาเปรียบ เป็นเครื่องมือในการสร้างศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจของเอกชน ไม่มีผลกับการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ	- อยู่ในพื้นที่เรือนจำ - อยู่ในพื้นที่เอกชนซึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ผู้ต้องขังทำงานโดยการไปกลับระหว่างโรงงานและเรือนจำ	แรงงานไร้ฝีมือ	มีหน่วยงานกลางในการพิจารณารับงานรับจ้าง	ผู้ต้องขัง เด็ดขาด ผู้ถูกคุม ประพฤติ
ญี่ปุ่น	รัฐ ประชาชน ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม	การทำงานเป็นโทษทางอาญาที่ศาลสั่งผู้ต้องขังอาจไม่สมัครงใจทำงานก็ได้	สร้างคุณค่าให้กับผู้ต้องขัง มีความภาคภูมิใจ ไม่มีผลกับการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ	- อยู่ในพื้นที่ที่เรือนจำกำหนด เป็นศูนย์เรือนจำที่ประกอบด้วยเรือนจำผู้ใหญ่ สถานพินิจ โรงพยาบาล สถานฝึกวิชาชีพ โรงเรียน และโรงงาน	แรงงานไร้ฝีมือ	กิจการเป็นของหน่วยงานรัฐ ผลผลิตที่ได้เป็นของรัฐ ซึ่งจะจำหน่ายและนำรายได้เข้าคลัง	ผู้ต้องขัง เด็ดขาด

ประเทศ	ผู้ที่ได้รับประโยชน์	ข้อถกเถียง	มุมมองของสังคม	ลักษณะของอุตสาหกรรม	ลักษณะแรงงาน	ลักษณะพิเศษ	สถานะผู้ปฏิบัติงาน
				- อยู่ในพื้นที่เอกชนซึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ผู้ต้องขังทำงานโดยการไปกลับระหว่างโรงงานและเรือนจำ			
สิงคโปร์	ผู้ต้องขัง ภาครัฐ และผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบ	-	ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้ต้องขังและการป้องกันการกระทำผิดซ้ำอย่างจริงจังผ่านโครงการ Yellow Ribbon	อยู่ในพื้นที่ที่เรือนจำกำหนดเป็นศูนย์เรือนจำที่ประกอบด้วยโรงพยาบาล สถานที่ฝึกวิชาชีพ โรงเรียน และโรงงาน	มีการฝึกวิชาชีพด้านคอมพิวเตอร์ที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศสิงคโปร์	มี SCORE เป็นหน่วยงานกลางในการพิจารณารับงานรับจ้าง และวางแผนการฝึกวิชาชีพและพัฒนาพฤตินิสัย	ผู้ต้องขังเด็ดขาด

2.3 สรุปผลการศึกษา

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ผู้ต้องขังในการศึกษาแต่ละประเทศมีคุณลักษณะในการทำงานที่แตกต่างกัน มีเพียงสิ่งเดียวเท่านั้นที่แต่ละประเทศเห็นพ้องให้มีการทำงานของผู้ต้องขังในภาคอุตสาหกรรม คือ การพัฒนาทางอาชีพให้ผู้ต้องขังได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ระหว่างที่ต้องโทษจำคุก และมีความคาดหวังว่า เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษแล้ว จะได้มีโอกาสในการเข้าทำงานในภาคอุตสาหกรรมของประเทศ อันเป็นการเพิ่มทักษะการทำงานให้แก่ผู้ต้องขังบางรายที่อาจไม่เคยมีการทำงานเป็นหลักแหล่งก่อนต้องโทษจำคุก ทั้งนี้ ในแต่ละประเทศสามารถวิเคราะห์ลักษณะการทำงานของผู้ต้องขังที่แตกต่างกันได้ ดังนี้

ด้านผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการทำงานของผู้ต้องขังในภาคอุตสาหกรรม ในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์จากการทำงานอุตสาหกรรมในมิติด้านค่าแรง ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น ผู้ต้องขังกลับเป็นฝ่ายต้องขอค่าใช้จ่ายในการเป็นแรงงาน โดยมีประชาชนและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการทำงานของผู้ต้องขังนั้น อยู่บนแนวความคิดที่ไม่ได้ผิดแปลก แต่เป็นแนวคิดที่ต้องการให้ผู้ต้องขังได้รู้จักสำนึกตนในสิ่งที่กระทำลงไป

ด้านประเด็นข้อถกเถียงหรือความเห็นต่างจากสังคม ในประเทศสหรัฐอเมริกามีความเห็นขัดแย้งในภารกิจ เนื่องจากมีข้อถกเถียงว่า การทำงานของผู้ต้องขังอาจเป็นแรงงานทาส ผู้ต้องขังควรได้รับค่าตอบแทนที่เหมือนกับแรงงานปกติ ซึ่งต่างไปจากความจริงที่แรงงานผู้ต้องขังในสหรัฐอเมริกาได้รับค่าจ้างในอัตราที่ต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานโดยทั่วไป ดังนั้น การทำงานของผู้ต้องขังในสหรัฐอเมริกา อาจมีปัจจัยด้านสิทธิมนุษยชนเข้ามาผลักดันนโยบายค่อนข้างมาก ซึ่งแตกต่างไปจากประเทศอื่น ๆ แม้ว่าจะมีการจ่ายอัตราค่าจ้างแตกต่างจากแรงงานทั่วไป แต่สังคมกลับสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้รู้จักเรียนรู้การทำงานในภาคอุตสาหกรรม และใช้โอกาสนี้ในการสอนให้ผู้ต้องขังไม่คิดกระทำผิดอีกหากได้รับโทษจำคุกแล้วต้องทำงานเช่นนี้

ด้านลักษณะทางกายภาพของรูปแบบอุตสาหกรรม ประเทศไทยเป็นเพียงประเทศเดียวที่มีนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ตั้งอยู่ในอาณาเขตของเรือนจำและตั้งอยู่นอกพื้นที่เรือนจำ แม้ว่าจะอยู่ในอาณาเขตของเรือนจำ (เรือนจำชั่วคราว) แต่ก็ยังอยู่นอกแนวเขตกำแพงที่เป็นสถานที่คุมขัง ความแตกต่างนี้ส่งผลต่อการบริหารจัดการนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์เนื่องจากผู้ต้องขังต้องออกไปทำงานในสถานประกอบการ ต้องใช้กำลังเจ้าหน้าที่ในการควบคุมผู้ต้องขัง ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อนำผู้ต้องขังจากเรือนจำไปสู่สถานประกอบการ และยังมีความเสี่ยงในการควบคุมผู้ต้องขังนอกเรือนจำซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อปัญหาการหลบหนีหรือการสร้างสถานการณ์ก่อความไม่สงบได้ ดังนั้น การจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมในเรือนจำจะทำให้การบริหารงานภายในเรือนจำเกิดความคล่องตัว มีรูปแบบการบริหารงานที่เบ็ดเสร็จ ลดภาระหรือขั้นตอนในการดำเนินงานลงไปได้มาก

ด้านลักษณะหรือรูปแบบแรงงาน ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศเดียวที่ใช้แรงงานผู้ต้องขังที่มีทักษะ อาจกล่าวได้ว่า ด้วยบริบทของการพัฒนาประเทศ ทำให้ประเทศสิงคโปร์มีกลุ่มประชากรที่มีคุณภาพในการดำเนินชีวิตสูง มีงานทำ มีการประกอบอาชีพ และมีอัตราการว่างงานต่ำ อย่างน้อยที่สุด แรงงานผู้ต้องขังของประเทศสิงคโปร์เป็นผู้มีทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ ซึ่งแตกต่างจากแรงงานผู้ต้องขังในอีก 3 ประเทศ ที่มีปัญหาหรือปัจจัยที่เกิดจากการขาดการศึกษาในวัยเด็ก ไม่สามารถหางานทำเหมือนแรงงานทั่วไปได้ จึงกลายเป็นแรงงานไร้ทักษะและกลายเป็นผู้ต้องขังอยู่ภายในเรือนจำ

ด้านลักษณะพิเศษหรือปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานด้านอุตสาหกรรมของผู้ต้องขังทุกประเทศมีทิศทางการบริหารภารกิจรูปแบบเดียวกัน คือ การมีแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมได้รับประโยชน์ที่มีความพิเศษกว่าผู้ต้องขังทั่วไป สำหรับประเทศไทย ได้วางระบบบริหารโทษให้ผู้ต้องขังสามารถได้รับการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษและออกไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรม ทำให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสในการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมที่รวดเร็วกว่ากำหนดโทษ ในขณะที่สหรัฐอเมริกาและประเทศสิงคโปร์ ได้มีหน่วยงานให้การสนับสนุนนโยบาย ทั้งด้านการพัฒนาทักษะผู้ต้องขังให้สามารถทำงานภาคอุตสาหกรรม หรือการจ้างผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกทำงานในภาคอุตสาหกรรมอย่างเป็นระบบ ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น จะมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาบริหารจัดการการผลิตทางอุตสาหกรรม หากมีรายได้จะนำรายได้เข้าสู่คลังของรัฐเอง

แต่ไม่ว่าจะเป็นประเทศใด จะไม่มีการใช้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาตีมาเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากยังมีสถานะเสมือนเป็นผู้บริสุทธิ์ หากศาลยังไม่พิพากษาโทษ ดังนั้นผู้ต้องขังเด็ดขาดจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการเป็นแรงงานในภาคการผลิตทางอุตสาหกรรมนี้ และยิ่งไปกว่านั้น ผู้ถูกคุมประพฤติยังเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาให้เป็นแรงงานภาคอุตสาหกรรมเนื่องจากยังคงอยู่ภายใต้การบังคับใช้กฎหมายของภาครัฐ และมีจำนวนมากเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรผู้ต้องขังในปัจจุบัน

แม้ว่าประเทศไทยจะยังคงดำเนินภารกิจการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ และการเชิญชวนให้ผู้ประกอบการเข้ามาลงทุนในอาณาเขตของเรือนจำดังเช่นที่เรือนจำกลางชลบุรี แต่การดำเนินการในปัจจุบันยังขาดแนวทางการพัฒนาหรือต่อยอดให้โมเดลนิคมอุตสาหกรรมนี้สามารถนำไปใช้ในพื้นที่อื่นของประเทศได้

ความท้าทายสำคัญประการหนึ่ง คือ การบริหารจัดการนิคมอุตสาหกรรมที่ยังคงเป็นระบบราชการ ขาดแรงกระตุ้นในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ให้มีความยั่งยืน ผู้ประกอบการที่เข้ามาดำเนินการแล้วยังไม่มีแนวโน้มที่จะขยายธุรกิจได้ ในขณะเดียวกัน รูปแบบการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์พร้อมการสนับสนุนทางด้านแรงงานเพียงอย่างเดียว อาจยังไม่ดึงดูดผู้ประกอบการที่ขาดการรับรู้ในภารกิจของกรมราชทัณฑ์อย่างถ่องแท้ ทำให้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังคงเลือกประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรมพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ เนื่องจากได้รับประโยชน์ในการประกอบธุรกิจที่

ครบครัน ไม่ต้องกังวลกับการเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนแรงงานผู้ต้องขังที่ผันโทษ และความผันผวนในการดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานที่อาจเปลี่ยนแปลงหรือล้มเลิกได้ในอนาคต ดังนั้น กรมราชทัณฑ์จึงควรทบทวนภารกิจการทำงานนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ในปัจจุบัน วิเคราะห์ถึงความท้าทายและโอกาสในการพัฒนารูปแบบนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนการพัฒนากระบวนการทางกฎหมายเพื่อให้นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์มีการดำเนินงานที่เป็นอิสระไปจากภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ และมุ่งตอบสนองการดำเนินงานในภาคอุตสาหกรรมในการพัฒนาแรงงานผู้ต้องขังและส่งต่อผู้ผันโทษเข้าสู่ภาคการผลิตทางอุตสาหกรรมของประเทศต่อไป

บทที่ 3

ข้อเสนอ

3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

รูปแบบการฝึกวิชาชีพและการทำงานในเรือนจำของผู้ต้องขังไทย มีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ กล่าวคือ มีการฝึกวิชาชีพเพื่อส่งเสริมทักษะและต่อยอดสู่การทำงานภายหลังพ้นโทษ การทำงานในเรือนจำหรือการทำงานในสถานประกอบการนอกเรือนจำ ขณะที่เป็นผู้ต้องขัง แต่ในขณะเดียวกันประเทศไทยก็มีการดำเนินการที่แตกต่างจากประเทศอื่น ๆ ในหลายด้าน ความแตกต่างเหล่านี้ ประเทศไทยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการต่อยอดการทำงานในเรือนจำไปสู่ “นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์” ได้จากแนวทางการดำเนินงานของต่างประเทศ ดังนี้

3.1.1 การวางกรอบนโยบายความยั่งยืนของนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์

การจัดหาสถานที่สำหรับการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลอย่างมากต่อความสำเร็จในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์อย่างยั่งยืน พื้นที่ที่เป็นยุทธศาสตร์สำหรับภาคอุตสาหกรรมจะช่วยดึงดูดให้ผู้ประกอบการเอกชนสนใจเข้ามาร่วมลงทุนในการจัดตั้งโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ และเกิดความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อปริมาณงานที่จะรองรับผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ และผู้ถูกคุมประพฤติ ดังนั้น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จะต้องมีการจัดหาพื้นที่ที่มีความเหมาะสมเพื่อจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์

นอกจากนี้ นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์จะต้องมีการสรรหาผู้ประกอบการที่มีความมีความเพียงพอ และมีความเหมาะสมกับลักษณะงาน ตลอดจนมีคุณสมบัติเข้าสู่กระบวนการฝึกวิชาชีพและการทำงานในนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ต้องมีกระบวนการเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ประกอบการที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์ตามสมควรโดยไม่กระทบกับธุรกิจหรืออุตสาหกรรมการผลิตที่อาจนำไปสู่การปิดโรงงานหรือเลิกกิจการและออกจากนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ไปในที่สุด

ความยั่งยืนของนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์นอกจากจะเป็นเรื่องการจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมและคำนึงถึงปริมาณแรงงานในนิคมที่มีความต่อเนื่องแล้ว ยังต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์สำคัญในการสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณค่าของนิคมอุตสาหกรรมในเรื่องของการคืนคนดีสู่สังคม การส่งเสริมการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง และการทำงานของผู้กระทำผิดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรม ทั้งผู้ที่อยู่ระหว่าง

เป็นนักโทษเด็ดขาด ผู้พ้นโทษ หรือผู้ถูกคุมประพฤติ ให้มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเอง และรู้สึกว่าคุณค่า เพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำได้อย่างยั่งยืน

3.1.2 การกำหนดแนวทางการบริหารงานนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์

นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์เป็นโครงการที่ต้องมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน ความคล่องตัวจึงเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินการนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ เนื่องจากนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์เป็นที่ที่มีสถานประกอบการภาคเอกชนเข้ามาร่วมดำเนินการ ทำให้นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ต้องมีการบริหารจัดการที่รวดเร็ว และคล่องตัวเพื่อลดอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน การบริหารจัดการที่เชิงรุกและเต็มไปด้วยข้อจำกัดด้านกฎหมายและระเบียบ อาจทำให้ผู้ประกอบการทยอยย้ายกิจการออกจากพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ ดังนั้น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อใช้ในการบริหารจัดการนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์สามารถบริหารจัดการตนเองด้วยความคล่องตัว นอกจากนี้ นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ยังต้องคงบทบาทเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการคัดเลือกสถานประกอบการ โดยพิจารณาความเหมาะสมของประเภทธุรกิจ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับความปลอดภัยในการทำงาน ไม่เกิดการเอารัดเอาเปรียบผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ หรือผู้ถูกคุมประพฤติ

อีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ คือ การออกกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เพื่อรองรับการดำเนินงาน ทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งหน่วยงานกลาง การบริหารโทษของผู้ต้องขังเพื่อเพิ่มปริมาณแรงงานเข้าสู่นิคมอุตสาหกรรม รวมไปถึงกฎหมายในการนำเงินที่ได้จากการทำงานของผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ และผู้ถูกคุมประพฤติ ไปใช้ในการเยียวยาผู้เสียหาย หรือจ่ายค่าปรับตามคำพิพากษา

นอกจากนี้การบริหารงบประมาณของนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ ต้องสามารถดำเนินการบนพื้นฐานด้านการเงินหมุนเวียน และเป็นโครงการที่สามารถฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ตลอดจนสร้างผลผลิตอย่างต่อเนื่องโดยพึ่งพาเงินงบประมาณแผ่นดินให้น้อยที่สุด ดังนั้น นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์จึงมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดแหล่งที่มาของงบประมาณที่ชัดเจน รวมถึงกำหนดแผนการใช้จ่ายงบประมาณ โดยหน่วยงานกลางที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารรายได้และรายจ่ายของนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ในเวลาเดียวกัน

3.2 ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ

การดำเนินการแนวคิดนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ โดยการพัฒนาจากการฝึกวิชาชีพ ไปสู่การทำงานแรงงานรับจ้าง และแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การปฏิบัติได้จริงนั้น ยังต้องประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม

ราชทัณฑ์ นอกเหนือจากนโยบายของผู้บริหารแล้ว ยังต้องมียุทธศาสตร์ประกอบการวางแผนและเตรียมความพร้อมในมิติต่าง ๆ ซึ่งการพัฒนาโครงการนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ให้มีความยั่งยืน มีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเป็นกลไกขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรม การส่งต่อผู้พ้นโทษและผู้ถูกคุมประพฤติเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำอย่างยั่งยืน ควรดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

3.2.1 การศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์

โครงการนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ที่ได้มีการเริ่มดำเนินการไปบางส่วนแล้ว แต่พบปัญหาอุปสรรค ในเรื่องของพื้นที่ที่ใช้ในการดำเนินการไม่เหมาะสมกับประเภทอุตสาหกรรมที่เอกชนจะจัดตั้งโรงงาน หรืออุตสาหกรรมบางประเภท เช่น อุตสาหกรรมประมง ที่เวทีนานาชาติไม่สนับสนุนการนำแรงงานผู้ต้องขังมาใช้ในกระบวนการผลิต อันเนื่องมาจากความเสี่ยงเรื่องมาตรฐานการคุ้มครองแรงงาน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการทบทวนองค์ประกอบให้รอบด้านอีกครั้ง ก่อนที่จะดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

นอกจากการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ และประเภทอุตสาหกรรมแล้ว ยังต้องมีการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษสำหรับผู้ที่จะออกไปทำงานในสถานประกอบการเพิ่มเติมจากโครงการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษ โครงการ “สร้างงาน สร้างอาชีพ ฝึกทักษะการทำงานในภาคอุตสาหกรรม” เพื่อป้องกันปัญหาการขาดแคลนแรงงานอันเนื่องมาจากมีกลุ่มเป้าหมายไม่เพียงพอต่อความต้องการแรงงานในนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ นอกจากนี้ ยังต้องศึกษาไปถึงกฎหมายที่จะรองรับการจัดตั้งหน่วยงานกลางในการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน รวมถึงศึกษารูปแบบการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าว ทั้งนี้ ควรมีการสำรวจความต้องการในกลุ่มผู้ต้องขังและผู้ถูกคุมประพฤติ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์แนวโน้มความยั่งยืน ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหายไปจากกระบวนการในการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ การสำรวจความคิดเห็นของผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ และผู้ถูกคุมประพฤติจะช่วยให้การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมในทุกมิติ เป็นรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปในลักษณะของการบังคับหรือเป็นการกำหนดนโยบายจากฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายบริหารเพียงอย่างเดียว ท้ายที่สุด การศึกษาข้อมูลกฎหมายในการนำเงินที่ได้จากการทำงานของผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ และผู้ถูกคุมประพฤติไปใช้ในการเยียวยาผู้เสียหายหรือจ่ายค่าปรับ ซึ่งปัจจุบันยังไม่เคยมีการออกกฎหมายที่ให้กรมราชทัณฑ์มีอำนาจในการดำเนินการดังกล่าวได้

3.2.2 การนำเอาผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ โดยการนำร่องในพื้นที่ขนาดเล็ก และทดสอบความเป็นไปได้ของนโยบายนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์

ปัจจุบัน กรมราชทัณฑ์ได้มีการดำเนินการที่คล้ายคลึงกับการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ ได้แก่ โครงการ “1 เขต 1 เรือนจำอุตสาหกรรม” ซึ่งมีรูปแบบการทำงานในลักษณะ

เดียวกันกับการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม โดยมีการแยกโรงงานออกมาจากตัวเรือนจำซึ่งผู้ปฏิบัติงานเป็นกลุ่มผู้ต้องขัง ดังนั้น อาจมีการทดลองเป็นเรือนจำนำร่องด้วยการเปิดโอกาสให้นำผู้พ้นโทษ หรือผู้ถูกคุมประพฤติเข้ามาทำงานในพื้นที่ดังกล่าวร่วมด้วย จะทำให้เกิดเป็นภาพของการบริหารจัดการด้วยโมเดลขนาดย่อมและนำไปสู่การต่อยอดการดำเนินงานที่มีขนาดใหญ่ เช่น นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ในอนาคตต่อไป

ประเด็นสำคัญของความเป็นไปได้ในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์นี้ จะต้องนำแนวความคิดการบริหารงานบางประการมาปรับใช้ในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน ให้สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยจะต้องใช้แนวความคิดบริหารองค์การเพิ่มเติม ดังนี้

1) แนวคิดการบริหารองค์การแบบรัฐวิสาหกิจ (Public Enterprise) ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ หมายถึง “กิจการที่รัฐดำเนินการในด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเกษตรกรรม หรือการค้า ซึ่งรัฐอาจเป็นเจ้าของหรือควบคุมโดยรัฐ หรือรัฐมีหุ้นร่วมกับเอกชนกว่าร้อยละ 50” โดยในรายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้ ต้องการให้กรมราชทัณฑ์เป็นผู้บริหารจัดการนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ด้วยตนเอง หรือจัดให้มีการตั้งหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของกรมราชทัณฑ์ รูปแบบ SDU หรือ Special Delivery Unit เพื่อสนับสนุนการทำงานรูปแบบนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ให้เข้าสู่ระบบเชิงพาณิชย์ ทั้งนี้ อาจมีการร่วมทุนกับภาคเอกชนขนาดใหญ่ได้

2) แนวคิดการผลิตทางอุตสาหกรรมเพื่อใช้ในการกิจของหน่วยงานเป็นการภายใน โดยนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์อาจเริ่มต้นการดำเนินงานนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์จากการผลิตทางอุตสาหกรรมเพื่อใช้ในการกิจของหน่วยงานเอง เช่น การผลิตเสื้อผ้าผู้ต้องขังจากอุตสาหกรรมสิ่งทอ การผลิตรองเท้าสำหรับผู้ต้องขัง หรือการผลิตอาหารในอุตสาหกรรมวิทยาศาสตร์อาหารเพื่อใช้เป็นอาหารผู้ต้องขังที่มีคุณภาพ คุณค่าทางโภชนาการ และรสชาติเดียวกันทั่วประเทศ เป็นต้น ปัจจุบันประเทศไทยมีหน่วยงานที่ดำเนินการตามแนวคิดนี้ได้แก่ กรมพลาธิการของทหารทั้ง 3 เหล่าทัพ ซึ่งจัดว่าเป็นอุตสาหกรรมเพื่อการพึ่งพาตนเอง ลดภาระทางงบประมาณ และสามารถส่งเสริมทักษะด้านการผลิตทางอุตสาหกรรมให้แก่ผู้ต้องราชทัณฑ์ได้

กล่าวโดยสรุป ข้อเสนอเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างป็นรูปธรรมที่มีความยั่งยืนในการดำเนินงาน กรมราชทัณฑ์จะต้องเลือกพื้นที่จากเรือนจำในปัจจุบันที่มีเงื่อนไขด้านการขนส่งที่มีความสะดวก และมีลักษณะทางกายภาพที่มีขนาดใหญ่เพียงพอสำหรับการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมภายในพื้นที่ การดำเนินงานข้างต้น จะต้องตัดภารกิจตามการปฏิบัติของผู้ต้องขังปกติและวางแนวทางการดำเนินงานโดยคำนึงถึงการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง กิจวัตรประจำวันของผู้ต้องขัง ระบบการบริหารโทษและประโยชน์ที่ผู้ต้องขังกลุ่มนี้พึงได้รับ ทั้งนี้ ให้นำระบบการบริหารงานแบบรัฐวิสาหกิจหรือรูปแบบ SDU มาใช้ในการดำเนินนโยบาย และเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมการดำเนินงานนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม กรมราชทัณฑ์ควรแบ่งระยะในการดำเนินงาน ดังนี้

ระยะสั้น ควรเริ่มต้นจากการผลิตสิ่งของและเสื้อผ้าสำหรับเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังไว้ใช้เองเพื่อลดภาระทางงบประมาณของประเทศ และเป็นการเพิ่มทักษะด้านการผลิตในภาคอุตสาหกรรมให้แก่ผู้ต้องขัง

ระยะกลาง แสวงหาผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมขนาดย่อม (SMEs) เพื่อรับจ้างผลิตสินค้าที่มีปริมาณไม่มาก วิเคราะห์ความเสี่ยงและพัฒนารูปแบบควบคู่กัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ทั้งในภารกิจของกรมราชทัณฑ์ และเป็นไปตามเป้าประสงค์ของผู้ประกอบการ

ระยะยาว พัฒนาขีดความสามารถของนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ โดยอาจขยายที่ตั้งไปยังภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ และเพิ่มจำนวนผู้ต้องขังให้ได้รับโอกาสในการจ้างงานเข้าสู่ภาคการผลิตทางอุตสาหกรรม ซึ่งจะทำให้กรมราชทัณฑ์สามารถดำเนินภารกิจได้อย่างต่อเนื่อง มีความมั่นคง และมีความยั่งยืนในการดำเนินงานต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เดชาวัฒน์ เจริญทอง. นิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์กับการแก้ไขปัญหาค้นคืนคุก. สำนักงบประมาณ
ของรัฐสภา, พฤษภาคม 2566.

วันวิสา เพ็งอุดม. การส่งผู้ต้องขังคืนสู่สังคมของราชทัณฑ์สิงคโปร์. อาชีววิทยาและการบริหารงาน
ยุติธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nathee-chitsawang.com/> [25 สิงหาคม
2567].

ศรัญญู เทพสงเคราะห์. ทัศนคติ: ปฏิบัติการราชทัณฑ์สมัยใหม่สมัยคณะราษฎร Penal Colonies:
Modern Penal Practices after the Siamese Revolution of 1932. วารสารหน้าจั่ว
2, (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563): 124-147.

สวัสดิ์ จิรัฐิติกาล. การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง. วารสาร มจร. สังคม
ปริทรรศน์ 4, (มกราคม 2558): 156.

ภาษาต่างประเทศ

Author Unknown. Kaiido: A Chronicle of Resistance Against Japanese Prison
Capitalism. Justice Committee of the Asian People's Conference. [Online].
Available from: <http://www.jca.apc.org/cpr/kaiido.html> [August 25, 2024].

Davis, L. M., Bozick, R., Steele, J. L., Saunders, J., & Miles, J. N. V. Practice Profile:
Corrections-Based Vocational Training Programs. [Online]. 2017. Available
from: <https://crimesolutions.ojp.gov/ratedpractices/24#4-0>.

Green America. The Troubled History of Prison Labor. [Online]. 2024, April 2.
Available from: <https://www.greenamerica.org/prison-labor>. [August 20,
2024].

Louisiana Department of Public Safety & Corrections. Reentry Initiatives & Transitional
Work Programs. [Online]. 2024, April 2. Available from:
[https://doc.louisiana.gov/imprisoned-person-programs-resources/transition-
reentry/](https://doc.louisiana.gov/imprisoned-person-programs-resources/transition-reentry/) [August 25, 2024].

- Ministry of Justice (Japan). の概要. [Outline of Private-Sector Enterprise in Correctional Institutions]. [Online]. Available from: https://www.moj.go.jp/EN/kyousei1/kyousei_kyousei10.html [August 25, 2024].
- Prison Industry Enhancement Certification Program. Bureau of Justice Assistance (.gov). [Online]. Available from: <https://bja.ojp.gov/>.
- Saylor, W. G. & Gaes, G. G. Federal Prisons Journal 2, 4 (1992): 32-36.
- Schlosser, E. The Prison-Industrial Complex. Brown University. [Online]. Available from: https://www.brown.edu/Departments/Economics/Faculty/Glenn_Loury/louryhomepage/teaching/Ec%20222/Schlosser_PrisonComp.pdf [August 25, 2024].
- Statista Research Department. El Salvador. [Online]. (2024). Available from: <https://www.statista.com/>.
- U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs. Work Release in the United States. [Online]. Available from: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/work-release-united-states> [August 25, 2024].
- Yomiuri Shimbun. 窃盗団「関東無極道」関東3県警が合同捜査本部を設置 [Tōnan Dosei-kai: Three Kanto prefectural police forces establish joint investigation headquarters]. The Yomiuri Shimbun. [Online]. 2024, May 8. Available from: <https://japannews.yomiuri.co.jp/society/general-news/20240508-184577/> [August 25, 2024].

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายกลยุทธ์ พานาสันต์
ประวัติการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - วิศวกรรมบัณฑิต (วิศวกรรมโยธา) มหาวิทยาลัยสยาม - ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง - ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต งานยุติธรรมและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2563	ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมราชทัณฑ์
พ.ศ. 2564	ผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอหลังสวน กรมราชทัณฑ์
พ.ศ. 2565	ผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอธัญบุรี กรมราชทัณฑ์
พ.ศ. 2566	ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดนนทบุรี กรมราชทัณฑ์
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดนนทบุรี กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม